

Monostorapáti helynevei

Tartalom

1.	Bevezetés.....	3
2.	Monostorapáti bemutatása	5
2.1.	A település rövid története	5
2.2.	A település nevének története	7
2.3.	A gyűjtés területének rövid bemutatása	8
3.	A gyűjtés	10
3.1.	Az élőnyelvi gyűjtés	10
3.2.	Az adatközlők és a lakosság helynévismerete	11
3.3.	A történeti forrásanyag	13
4.	A helynévanyag jellemzése.....	16
4.1.	A helynevek elemzésének módszere és a névcikkek felépítése.....	16
4.2.	A helynévanyag összefoglaló jellemzése	17
4.2.1.	Funkcionális-szemantikai elemzés	23
4.2.2.	Keletkezéstörténeti vizsgálat	27
4.3.	A többnevűség jelensége	28
4.4.	Nyelvjárási tanulságok	30
5.	Összegzés	31
	Bibliográfia	33

1. Bevezetés

A helynevek anyanyelvünk szókincsének központi rétegébe tartoznak. Lokális kötöttségük következtében számuk többszörösen meghaladja még a magyar közszók mennyiségét is. Összegyűjtésük és közzétételük mindenki számára hozzáférhető formában régi, évszázados célkitűzése a magyar tudományosságnak, mivel igen fontos forrását képezik a magyar nyelv megismerésének.

Olyan családban nevelkedtem, ahol természetesnek vették, hogy megismertetik velünk lakóhelyünket és annak helyneveit. Gyerekkoromban dédnagymamámnál laktunk, és ő mindig a település régi helyneveit használta, így először én is ezeket tanultam meg. Amikor általános iskolás lettem, a szüleim megtanították a hivatalos neveket is. Manapság viszont azt tapasztalom, hogy az általános iskolások zöme még a hivatalos utcaneveket sem ismeri. Ez többek között arra vezethető vissza, hogy nagy részüket a szülők autóval viszik iskolába, és sajnos a „bandázás” is kiment a divatból. Ha ez a korosztály ennyire nem ismeri a jelenlegi utcaneveket sem, vajon mit tudhatnak a régi nevekről? Ha az idősebb korosztály nem adja át az elnevezéseket a fiatalabbaknak, reális lehetőség a feledésbe merülésük, kihalásuk. Ezek a több száz éves jellegzetes nevek 1956-ig voltak általános használatúak, és bizonyos korosztályok máig ezeket használják a hivatalos nevek helyett, illetve mellett. Úgy gondolom, hogy ezeket az értékeket meg kell őrizni, és ennek érdekében szerettem volna tenni valamit. Ekkor fogalmazódott meg bennem, hogy összegyűjtsem, feldolgozzam és jellemezzem a lakóhelyem, Monostorapáti helyneveit.

A munkám nem elszigetelt kutatás, hanem a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott Magyar Nemzeti Helynévtár Program 2022-ben kezdődött munkálataihoz kapcsolódik. A kutatás alapvető célja a magyar nyelvterület élő és történeti helyneveinek teljes körű összegyűjtése és dokumentálása online adatbázisok, illetve kiadványok formájában. A saját, monostorapáti gyűjtésem is feldolgozása után — reményeim szerint — integrálódni fog a Kárpát-medencei adatbázisba. Mind az anyaggyűjtést, mind az adatok feldolgozását én magam is a program egységes elvei és módszerei alapján folytattam le, az élőnyelvi adatállományt a feldolgozás során a történeti források helynévanyagával is kiegészítettem (lásd E. Nagy – Szilágyi-Varga – Kiss 2022). Végig szem előtt tartottam, hogy a helynévanyagnak a tudományos célokra és emellett az élet gyakorlati területein is használhatónak kell lennie.

A dolgozat Bevezetést követő 2. fejezetében a település történetét mutatom be röviden a történettudományi és helytörténeti szakirodalom segítségével. Ezután a település nevének

eredetével és névváltozataival foglalkozom. Majd ismertetem a gyűjtés helyszínét, mely magába foglalja a település legfontosabb régi és mai adatait (területét, lakosságát stb.).

A munkám 3. fejezetében először az 59 adatközlővel lefolytatott élőnyelvi gyűjtés menetét ismertetem. A fejezet második részében a történeti forrásanyagot mutatom be részletesen, melyek közül a legfontosabbak a középmagyar kor végéig az oklevelek, majd a kéziratos és nyomtatott, katonai és kataszteri térképek voltak. Zárásként pedig a lakosság helynévismeretét tárom fel, összehasonlítva a szakirodalomban olvasottakat a saját tapasztalataimmal.

A dolgozat legterjedelmesebb, 4. fejezete a történeti és élőnyelvi helynévanyag részletes elemzését tartalmazza. A fejezet a helynevek elemzési módjának, pontosabban a névcikkek elkészítésének ismertetésével kezdődik, ugyanis ezekre az egyedi elemzésekre épül a névanyag összefoglaló vizsgálata. Ezután a gyűjtött anyag komplex nyelvi vizsgálata következik, melynek alapjául HOFFMANN ISTVÁN helynév-tipológiai modellje szolgált (2003). Ennek megfelelően a neveket jellemzem szerkezeti felépítésük, az egyes névrészek funkcionális-szemantikai jegyei szerint és keletkezésük alapján. Ezután érintem a többnevűség jelenségét, azt vizsgálva, hogy milyen a szinonimitás mértéke a mai névhasználatban, egy adott hely egyidejűleg hány névvel rendelkezik, és milyen a hivatalos és népi nevek egymáshoz való viszonya. Végül pedig hozok néhány jellemző példát (a teljesség igénye nélkül) arra, hogy helyneveink a terület milyen nyelvjárási jegyeit őrizték meg és hordozzák ma is. A helynevek ugyanis — helyhez kötöttségük miatt — jó lehetőséget nyújtanak dialektológiai vizsgálatokra is.

A 5. fejezetben a helynévelemzés általános következtetéseit igyekeztem megfogalmazni, és a további lehetőségeket, kutatási irányokat kijelölni. A Mellékletben kapott helyet Monostorapáti helynévszótára.

2. Monostorapáti bemutatása

2.1. A település rövid története

Monostorapáti Veszprém vármegyében, a Veszprémet Tapolcával összekötő út mentén fekszik az Eger-patak völgyében, amely a Balaton-felvidékhez tartozik. A közel 1200 fős falut északon a Déli-Bakony második legmagasabb bazaltvonulata, az Agár-tető, délkeleten a vulkanikus Boncsos-tető, délen a Sátorma-hegy, nyugaton Hegyesd település határolja. Az erdős Bakony, valamint a szőlőhegyekben, mandulaültetvényekben, gyógyfűvekben, gulyákban, nyájakban gazdag, mediterrán jellegű Balaton-felvidék adottságai, kultúrája ötvöződik a vulkánok által kialakított tájjal. A történelmi emlékek gazdagságát, a különböző kultúrák keveredését a táj geológiai érdekességei, valamint a növényi és az állati kuriózumok sokasága teszi teljessé.

Ez a vidék már az őskorban is lakott volt, melyet megerősítenek a Monostorapáti határában talált pattintott kőnyílhegyek, kőbalták és az ősemberi tartózkodásra alkalmas, forrással bíró barlangok (TÓTH 2005: 6). A helység a római korban tovább virágzott a forgalmas *via Magna*-nak köszönhetően. Az út nyomvonalán egy padlófűtéses római villa nyomai is találhatóak. A római hódítás idejére jellemző peremes tetőfedő cserepek, téglatöredékek és vakolatdarabok is kerültek és napjainkban is kerülnek elő (TÓTH 2005: 6).

A középkor legjelentősebb eseménye a település keleti határában található bencés monostor alapítása volt. A jelenleg feltárás alatt álló monostor alapítására a kora középkori német minta, az *Eigenkirche* szolgált, ami az *ecclesia propria* vagyis a *magánkegyúri apátság* előfutárának tekinthető. A magánmonostor-alapítások célja az örök üdvösség elnyerése volt, az apátság hiteles alapítólevelét 1121-ben jegyezték le (SZENTPÉTERY 1927: 360–370). A két példányban írt oklevél közül egyik sem maradt fenn, csak a Zsigmond király uralkodása alatt 1420-ban átirat változata (i. h.). Az oklevél szerint az Atyusz (*Ogiuz*) nembeli Bánd fiai, Atyusz és Miske építették fel 1117 és 1121 között, a korabeli Almád falu mellett. A fent említett oklevél szerint Almád már a monostor alapítása előtt is lakott volt. SZENTPÉTERY szerint „A monostor székhelye, mely az erre vonatkozó adatok szerint valószínűleg a mai zalamegyei Monostorapátiának felel meg.” (1927: 366). Almád mindennapi élete szorosan összekapcsolódott a Szűz Mária és Mindenszentek nevére benedikált monostor hétköznapijaival. A monostoralapításra az engedélyt Máté veszprémi püspök adta meg, de már utóda, Nána püspök szentelte fel 1121-ben II. István uralkodása alatt (SZENTPÉTERY 1927: 366). Sal ispán rendelkezésében, melyet 1221-ben II. András király jóváhagyott, két Almád nevű birtokról olvashatunk. ILA és KOVACSICS úgy vélekednek, hogy „Almád település az apátság

megalapítása után két részre vált: a monostor körüli Almád falura, ahol a monostornak szolgáló népek laktak (VeszprHtLex. 2: 93). Itt portával rendelkező, úrbéri szolgáltatokat teljesítő alattvalók nem éltek (ezért is nevezik 1164-ben prédiumnak, ahol az apátság gazdasága működött). A másik Almád úrbéresfalu volt a szokásos jobbágyi szolgáltatásokkal. Ez Almádnak az a része volt, amely az apátságnak kiszakított rész után továbbra is az Atyusz nemzetség birtokában maradt. Mindkét részt Almádnak nevezték.” (VeszprHtLex. 2: 93). Ez alapján elmondható, hogy kezdetben a monostor Almádja az Atyusz nemzetség kezelésében állt. Az ezt követő időszakról kevés információ maradt fenn. 1249-től hiteleshelyi tevékenységet folytattak a monostorban (CSELENKÓ 2006: 27). A tatárjárás, majd később a IV. László uralkodása alatti belső zavarok és a jogbizonytalanság folytán a monostort és Almádot károk érték. Az 1300-as évek elején Almád oppidum rangot kapott. A 15. és a 16. században a rablásoknak, a fosztogatásoknak és a nemtörődömségnek köszönhetően az apátság és Almád helyzete tovább romlott. A mohácsi csata után a monostor még egy ideig működött, majd Almáddal együtt elnéptelenedett, és beleolvadt a mai Monostorapáti határába (CSELENKÓ 2006: 28).

A monostor megszűnése után Monostorapáti település Hegyesd várához tartozott, mely török hódoltsági terület volt. Ennek az időnek az emlékét őrzi állítólag a faluban található több mint félszáz családnév: pl. *Bati, Gyarmati, Kajdi, Szokoli, Török* (TÓTH 2005: 8); illetve adatközlőim elmondása szerint a *Török-Ádám, Török-András, Török-Bognár, Török-Csillag, Török-Dezső, Kis-Török, Nagy-Török, Török-Pál* ragadványnevek és *Kis-Gidina, Nagy-Gidina* településrésznevek. Monostorapáti e században vált híressé malmairól. 1564-ben a veszprémi püspök birtoka volt, és a sümegi püspöki domíniumhoz tartozott a jobbágyfelszabadításig (ILA–KOVACSICS 2005: 14). 1690-ben végképp megszűnt Monostorapáti oppidum rangja, melyet a környéken csak Sümeg és Tapolca őrizhetett meg. A falut a veszprémi püspökség teljesen a földesurasága alá sorolta, és a sümegi uradalmához csatolta (ILA–KOVACSICS: 2005: 16).

1759–1762 között Padányi Bíró Márton veszprémi püspök helyet adva a falusi lakosság kérésének, az egykori mezővárosi múlthoz méltó, tekintélyes méretű barokk templomot és plébániaépületet emeltetett a korábban lerombolt apátsági rom köveiből. Az egy tantermes iskola, mely a környék legrégebbi katolikus iskolája volt, 1745 előtt épült. Az iskola leromlott állapotára utalnak 1778-ban a *Visitatio canonica*-ban (L2). 1765-ben Monostorapáti lakossága három platánfát ültetett Mária Terézia királynő és fia, II. József tiszteletére az akkori postakocsi megálló elé (TÓTH, <http://monostorapati.hu/telepules/monostorapati/monostorapati-tortenet/>). Az egyik fa még ma is él, a Vén Platán Vendéglő előtt áll. 1832-ben egy pusztai templomnál

kincsesásra adtak engedélyt, ILA és KOVACSICS feltételezése szerint ez az ősi apátsági templom romja lehetett (2005: 16).

Az idősebb adatközlők elmondása szerint a falu fekvéséből adódóan a lakossága fő megélhetési forrását a szőlőtermelés és az állattenyésztés jelentette (vö. ILA–KOVACSICS 2005: 16). A második világháború után, 1949-ben alakult meg a termelőszövetkezet, és villamosították a községet. Az ötvenes évektől szinte folyamatosan működnek színjátszó csoportok, néptáncegyüttesek, kórusok. Jelen vannak a hagyományörző kulturális események is (szüreti felvonulás, farsangi multság, húshagyó, búcsú, falunap).

2.2. A település nevének története

SZENTPÉTERY IMRE szerint az egykori Almád — területét tekintve — a mostani Monostorapátnak felel meg (1927: 366). Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a helyet eredetileg az *Almád* névvel illették, és csak később kapta az *Apáti* nevet. „A mai Monostorapáti szomszédságában »Almád« nevű helyen alapították meg az Atyuz nemzetségből származó Atyuz és testvére Miksa — atyjuk rendelkezése szerint — bencés nemzetiségű monostorukat, melynek felszentelése 1121-ben történt. Almád ekkor már lakott hely. [...] Almád település maga az apátság megalapítása után két részre vált, a monostor körüli Almád falura, amelyben a monostorban szolgáló népek laktak, ebben portával rendelkező, úrbéri szolgáltatásokat teljesítő alattvalók nem éltek. Ezért is nevezik 1164-ben prédiumnak, ahol az apátság saját gazdasága működik. A másik Almád úrbéres falu jobbágyi szolgáltatásokkal. Ez Almádnak azt a részét foglalta magában, amely a monostornak kiszakított rész után továbbra is az Atyuz nemzetség birtokában maradt. Mind a két részt egyformán Almádnak nevezték. Almád az 1531. évvel kezdődő dikajegyzékekben sohasem szerepel. [...] A XVI. század második felétől még előfordul az apátságot adományozó oklevelekben — mint pusztá —, később beleolvad Monostorapáti határába” (ILA–KOVACSICS 2005: 9). *Almád* a ’vadalma’ értelmű magyar *alma* főnévből *-d* képzővel alakult, és vadalmafákkal benőtt helyre utal (i. h., FNESz.).

A terület *Apáti* néven való első írásos említésével a veszprémi káptalan I. Lajos királynak küldött, 1342. október 9-én keltezett jelentésében találkozunk: 1342: *Apati* (AnjouOt. 26: 306). Az okirat a helyet az almádi apátsághoz tartozó faluként említi. Újabb névváltozattal, mely már kiegészült a *monostor* előtaggal, több mint száz évvel később, egy 1468-as Mátyás-kori oklevélben találkozunk: „possessionem dicte ecclesie sue *Monosthorapathy* vocatam” (Zv. Okl. 2: 588). Az FNESz. — CSÁNKI DEZSŐ művére hivatkozva — szintén 1468-ra teszi ezt a névváltozatot. Erre a névre természetesen későbbi adatok is vannak, a következő 1574-ből: a *Monostor Apaty* (VeszprHtLex. 2: 287). Úgy tűnik azonban, hogy a település neve még ekkor

sem állandósulhatott, mert a 16. század folyamán vegyesen *Almádapáti* és *Apáti* névvariánsok is elő-előfordulnak: 1520: *Almadapati*, 1529: *Apathy*, 1534: *Almadapati* (VeszprHtLex. 2: 287). Az *Almádapáti* elnevezés egyértelműen utal arra az eseményre, amikor a monostor alapítása után Almád két részre vált.

A 18. századtól már zömében *Monostorapáti* néven említik a települést. Az Első Katonai Felmérés Térképén *Monostor Apáti* és *Monostor Apati* (EKFT. 1763–1787.), a Második Katonai Felmérés Térképén *Monosztor Apathi* (MKFT. 1806–1869.), az 1858-as Kataszteri térképen *Monostor Apáti* (K₁), a Harmadik Katonai Felmérés Térképén *Monostor-Apáti* (HKFT. 1869–1887.), az 1910 körül kiadott Magyarország általános térképén *Monostor Apáti*, a Magyar Állam 1914-ben megjelent közigazgatási térképén *Monostorapáti* néven szerepel, és az 1941-es katonai felmérés térképén is így látható (MKF.). Ma a lakosok a települést maguk között csak *Apáti*-nak nevezik, egyedül hivatalos helyen mondják *Monostorapáti*-nak.

Személynevek és személyekre utaló közszók gyakran vesznek részt helynevek létrehozásában. Az ilyen névadás egyik mozgatórugója a személy tulajdonában lévő birtok megnevezése (HOFFMANN 1993: 107–108). *Monostorapáti* névadása az FNESz. szerint szintén birtoklásra utal: „a birtoklást kifejező -i képzővel ellátott *apát* ’apátság élén álló szerzetes főpap’ fn. arra utal, hogy a helység egykori birtokosa az Almád városban levő bencés monostor apátja volt”. Mint fent is már említettem, 1342-ben olvashatunk először *Apáti*-ről, mely akkor már az apátság falva volt (AnjouOt. 26: 306). SZŐKE MELINDÁnak egy tanulmányában részletesen foglalkozott az *apát* közszóból alakult településnevekkel, ebben azt írja, hogy az egyház számára fontos volt, hogy „[birtoklási] kiváltságukat a névben is kifejezzék” (SZŐKE 2013: 109). E településnevel kronológiai jellemzőiről SZŐKE a következőket írja: „Az *Apáti* nevek kronológiai jellemzőivel foglalkozva KRISTÓ GYULA azt mondja, hogy az efféle nevek elsőként a 13. században jöttek létre. MAKKA LÁSZLÓ KRISTÓ nézeteit bírálva viszont azt tartja, hogy ezek a nevek a régi nevekkel párhuzamosan már a 13. század előtt is használatban lehettek” (SZŐKE: 2013: 109). A *monostor* előtag, mely a 15. század óta adatolható a névben, magára az építményre, illetve az intézményre utal, az ezek közelében alakult falvak gyakran kapták a *Monostor* nevet (ÚESz., FNESz.).

2.3. A gyűjtés területének rövid bemutatása

A település ma 25.59 km² nagyságú, és a 2022-es statisztika szerint 1.111 lakosú. A település nemzetiségi viszonyok szerinti megoszlása: 93% magyar, 2,8% cigány, 1,7% német, (a többi egyéb nemzetiségek között oszlik meg, vagy nem kívántak válaszolni) (KSH https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=24040)

A valamilyen névvel is rendelkező objektumok száma belterületen 249, külterületen 364. A nevek száma ennél több, ugyanis egy objektum viselhet több nevet, egyidejűleg és egymástól eltérő időben is.

Objektumsűrűségnek az egységnyi területre eső megnevezett objektumok számát nevezzük, melyet az objektumok számának és a terület mérőszámának a hányadosaként kapunk meg. A 25.59 km^2 területű Monostorapátiban 613 objektum visel nevet, így a település területi objektumsűrűsége $613 \text{ objektum} / 25.59 \text{ km}^2 = 23,95 \text{ objektum/km}^2$.

3. A gyűjtés

3.1. Az élőnyelvi gyűjtés

A gyűjtést 2021 szeptemberében kezdtem és 2022 decemberében zártam le, és összesen 59 adatközlővel beszéltem. Gyűjtésem fő módszere elsősorban tematikus formájú egyéni, illetve csoportos interjúk elkészítése volt, melyről az alanyok beleegyezésével hangfelvételt is készítettem. Ennek a típusnak vannak „kötelező” kérdései, pontjai, amelyekre mindenképpen ki kellett térnem. A kötetlenebb részében kértem, hogy a helynév mellett a helyhez kapcsolódó bármilyen történetet, éneket, nótát, szokást stb. mondják el, ami az eszükbe jut. HOCHBAUER MÁRIA szerint: „az interjúkészítés módszere a leginkább alkalmas arra, hogy az adatközlőt beszélgetve a helynevek működését saját »élő« környezetükben vizsgálhassuk. Ugyan ez is mesterségesen generált beszédhelyzet, de pontosan megfogalmazott, jól feltett kérdések segítségével el lehet érni azt, hogy minél hitelesebb adatokhoz jussunk” (2009: 107). „A nyelvhasználat társadalmi meghatározottsága tudományos alapossággal csak kellő mennyiségű és minőségű, azaz terjedelmes és megfelelő anyag alapján vizsgálható” (KISS: 1995: 32). Ezért is készítettem ilyen nagy számú (59) adatközlővel interjút.

Összesen 33 egyéni interjút készítettem, emellett volt négy csoportos interjúm is, 3-3, illetve 4-4 személlyel, de hatékonynak bizonyult az 5 házastárssal és a testvérpárral folytatott beszélgetés is. Az időpont egyeztetése után az adatközlőket otthonukban kerestem fel. A gyűjtés céljának ismertetése után elmondtam, hogy azokat a megnevezéseket szeretném megismerni és minél nagyobb számban összegyűjteni, amelyeket a faluban egymás között használnak, illetve még a szüleiktől, nagyszüleiktől hallottak. Ezt követően tájékoztattam őket, hogy a gyűjtőmunkám egy széles körű program része, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából végzek. Ilyen gyűjtés a Magyar Nemzeti Helynévtár Program keretében minden olyan településen folyik, ahol magyar anyanyelvű emberek élnek. Végül elmondtam azt is, hogy a beszélgetés során megismert neveket és a hozzájuk kapcsolódó információkat publikus, mindenki számára elérhető adatbázisban, a Magyar Nemzeti Helynévtárban teszik közzé, idővel könyv is készül az anyagból. Az interjú során elsőként az adatközlő nevére és születésének helyére kérdeztem rá. A beszélgetést a gyerekkortól indítottuk, hiszen a tapasztaltak szerint abból az időből, főleg az idősebbek, több dologra emlékeznek. Az első interjú során mindenkivel a belterületet vettem át, gyakorlatilag virtuális sétát tettünk a településen. A beszélgetéseket a mobiltelefonommal rögzítettem, így a feldolgozás során olyan fonetikus lejegyzésű szövegrészeket, magyarázatokat emeltem be, amit helyben nem tudtam volna lejegyezni. A gyűjtés során az alanyaim között voltak olyanok, akiket többször is

felkerestem. Az adatok rendszerezése után ismét elmentem pár adatközlőhöz és pontosítottuk az anyagomat. Ilyenkor még lehetőségem volt a hibákat javítani, valamint az új adatokat rögzíteni.

A gyűjtés során könnyű dolgom volt, hiszen a település a lakóhelyem, és a dédimamámtól, nagymamámtól és szüleimtől már korán megtanultam a helyneveket. Az 1982-ben készült VMFN Tapolcai járásában közölt anyagánál jóval bővebb lett az adattáram, hiszen az elmúlt bő 40 esztendőben fejlődött és növekedett a település. Az összes közutat, boltot, üzletet felvettem, és a kötetben felmerülő hibákat javítottam, illetve pontosítottam.

3.2. Az adatközlők és a lakosság helynévismerete

A 20. században zajló helynévgyűjtő munkák ráirányították a kutatók figyelmét arra a jelenségre, hogy az azonos településen élők helynévismerete között jelentős eltérések mutatkozhatnak még a kisebb falvakban is. SEBESTYÉN ÁRPÁD 1960-as megállapítása — „ahogyan az egyén szókincse mindig csak egy hányada a nyelv szókincsének, éppen úgy a faluközösség tagjai is csak egy-egy nem teljesen azonos részét ismerik a falu kollektív tudatában meglévő helynévanyagnak” (1960: 84) — a mai napig érvényesnek tekinthető, hiszen a közösségekben nincs olyan, aki egy adott település összes helynevét ismerné.

A helynévgyűjtés során az egyazon névközösséghez tartozó helynevek összegyűjtésére kell törekedni. A helynévközösség fogalmát az elmúlt években a kutatók kezdetben elméleti síkon, majd empirikus vizsgálatok eredményeiből kiindulva közelítették meg. A terminust E. NAGY KATALIN ekként határozza meg: „A névközösség 1. térbelileg értelmeződik, 2. tagjai tényleges kommunikációs helyzetben állnak egymással, 3. tagjai ugyanazon helynévkincs különböző szegmenseit birtokolják, amelyek között jelentős átfedések vannak.” (2021: 15). A fenti kritériumokat azonban csak a tényleges névhasználói közösségekre, vagyis a kistelepülés-szintű névközösségekre és az annál kisebb egységekre, a mikronévközösségekre vonatkoztatva tarthatjuk érvényesnek. A névhasználói mikroközösségek létét fontos figyelembe venni az adatközlők kiválasztásakor is. Ezt a szempontot azonban csak azt követően tudjuk érvényesíteni, ha már alaposabb ismereteket szereztünk egy-egy település helynévanyagáról és lakóinak helynévhasználatáról.

Gyerekkorunktól kezdve fokozatosan sajátítjuk el a megismert objektumokkal kapcsolatos információkat, a mentális helynévlexikonunk napról napra gyarapodik. A helynévállomány fiatalabb korban egyre fokozódó intenzitással bővül, amelynek az üteme a névszociológiai vizsgálatok eredményei szerint a harmincéves kor környékén lelassul. A leggazdagabb névkincssel idősebb korunkban fogunk rendelkezni (GYÖRFFY 2015: 7). A

hagyományos helynévgyűjtések tapasztalataiban és az ezek alapján született módszertani leírásokban gyökerező vélekedés szerint a férfiak jóval több helynevet ismernek, mint a nők. A névszociológiai vizsgálatok azonban azt igazolták, hogy a nők és a férfiak névismerete között nincs jelentős eltérés (GYÖRFFY 2015: 7). Az adatgyűjtés során nálam is az utóbbi nézet igazolódott be. Az idősebb női adatközlők ezt annak tudják be, hogy gyerekként a réteken ők vigyáztak a libákra, és sokat jártak a szántókra, a legelőkre, az erdőkre, mert a külterületen dolgozó férfiaknak, legényeknek tőlük küldték az ebédet. A szüleim korosztályánál gyerekkoruk óta szokás a sétálás és a túrázás, így ők a belterület minden zugát és a külterület nagy részét is ismerik. A korosztályomban még divat a „bandázás” így a belterületekkel tisztában vagyunk, és a külterületek egy részével is. Az általános iskolásokról és középiskolásokról ez már kevésbé mondható el.

Az adatközlők megválasztásának szempontjai között a foglalkozás a legkorábbi időktől jelen van. A gyűjtésbe bevont adatközlők kiválasztásakor azt tartottam szem előtt, hogy segítségükkel a település minél teljesebb helynévállományát gyűjthessem össze. A gyűjtést édesanyám irányításával otthon kezdtem el, majd kibővítettem a rokonságomra is. Először a településrészneveket gyűjtöttük össze, majd ezt kibővítettük az utcák régi és jelenlegi neveivel. Utcáról utcára haladva összeírtuk, hogy hol található kút, kereszt, bolt stb. Szüleim segítségével összeállítottam egy listát, hogy kiket célszerű felkeresni. Főként a külterületek összegyűjtésére volt és jelenlegi erdészeti, illetve egykori téesz dolgozókat javasoltak. Senki sem utasított el, mert mindenki felismerte a gyűjtés fontosságát. Amint híre ment a településen, hogy mivel foglalkozom, baráti társágok kérték, hogy menjek el hozzájuk is, mert szeretnének segíteni a helynevek gyűjtésében és ezáltal az értékek megőrzésében. Az adatközlőim száma azért is magas, mert a boltok, üzletek, vállalkozások esetében arra törekedtem, hogy a tulajdonostól informálódjak. A gyűjtés során találkoztam úgynevezett névmesterekkel (G. L.-né, Gy. K., M. J.-né, M. V.-né, T. P. L.-né), vagyis olyan nyelvhasználókkal, akiknek helynevekben különösen gazdag a szókincse. Az ő kikérdezésük az összegyűjtött helynévanyag teljessége szempontjából nélkülözhetetlen volt. Cs. B., G. L.-né, M. J.-né, T. J.-né és T. P. L.-né szüleiktől, nagyszüleiktől tanult helyismereti tudásukat különféle források és olvasmányok segítségével mélyítették el. M. V.-né hosszú időn keresztül volt a település körzeti ápolónője, míg Tó. J.-né, Gy. K., S. I., Sü. J., Ta. K., Ta. T., T. J., T.-Cs. J. az erdészen dolgozott, illetve dolgozik. Sokat segítettek még R. J.-né, R.-né M. E. pedagógusok, S. R. könyvtáros, Ta. L.-né jegyzőasszony, H. J. volt polgármester és R. J. rendőr. A felsoroltakon kívül a helynevekhez nagyon sok érdekes és értékes információt tudtam meg: B. I.-nétől, Cs. B.-nétől, H. J.-nétől, K. P.-nétől, Me. K.-nétől, Mo. K.-nétől, R. I.-nétől, S. K.-nétől, S. J.-nétől, S. I.-nétől, Sz. I.-nétől, Ta. K.-nétől, V. K.-

nétől, R. A.tól, S. J.tól és Ta. Á.tól. Az alanyaim közül G. L.-né, H. I.-né és S. Gy.-né édesapját (V. K., V. L. és P. V.) az 1977-es gyűjtés során is kikérdezték.

Monostorapátiban a legidősebb adatközlőm (T. P. L.-né) 1928-ban, míg a legfiatalabb (P. S. B.) 1988-ban született. Az 1928 és az 1945 között születettek hatalmas helynévismerettel rendelkeznek, így őket többször is felkerestem. Esetükben teljesen mindegy volt, hogy belterületről vagy külterületről beszélünk, mert minkét részről nagy tudással rendelkeznek. Ebből a korosztályból nagyrészt már csak nők élnek, ezt tükrözi az adatközlők névsora is.

3.3. A történeti forrásanyag

A magyar helynevek szempontjából történeti forrásnak tekintünk minden olyan dokumentumot, elsősorban írásos anyagot, amely magyar anyanyelvű beszélők által használt helynévanyagot tartalmaz, és az élőnyelvi helynévgyűjtést megelőző időszakból származik.

A történeti helynévadatok feldolgozásában a nyelvi adatok feltárásának általános elveit és módszereit alkalmaztam. A nyelvi adatokat, vagyis a helyneveket betűhív formában vettem át, megadva a forrás keletkezésének az évszámát. Az ómagyar kori okleveles forrásoknál a magyar oklevélkiadás általános gyakorlatát követtem az adatok kronológiai viszonyainak meghatározásában, elkülönítve az eredetiben, másolatban, átiratban fennmaradt, illetve hamisított forrásokat. Az oklevelek esetében a következő forrásokat használtam: a NAGY GYULA, NAGY IMRE és VÉGHÉLY DEZSŐ által szerkesztett Zala megyei oklevéltárakat, melyek 11–15. századi dokumentumokat tartalmaznak (Zv. Okl. 1, 2), az Anjou-kori oklevéltár egy kötetét (AnjouOt. 26) és az almádi monostor alapítólevelét (SZENTPÉTERY 1927: 360–370). Emellett CSÁNKI DEZSŐ Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában 3. kötetét is használtam (Cs.).

Dolgozatomban nemcsak okleveles forrásokat, hanem térképeket is használtam. A térképeknél nem ritka az az eljárás, hogy a közlétezők túl nagy időhatárt adnak meg a forrás keletkezési idejeként, ezért ilyen esetekben pontosítottam a releváns adatok kronológiáját. A katonai felmérés térképei, ahogyan nevéből is kitűnik, hadászati célból készültek. Ezek a források a korabeli helynévizsgálatok számára is hasznos adatokat szolgáltatnak. A térképszelvények ábrázolják a domborzatot, a vízhálózatot, az utakat, a fontosabb építményeket, és feltüntetik a települések és a jelentősebb földrajzi alakulatok nevét is. A helynévadatok szempontjából az idő haladtával egyre több megnevezéssel találkozunk, mivel egyre részletesebb és egyre több helynevet tartalmazó térképek készültek. Az első katonai felmérést (EKFT. 1763–1787) Mária Terézia 1763-ban rendelte el a Habsburg Birodalom összes országában. A felmérést az 1747-ben, Bécsben alapított Katonai Mérnök Akadémián

végzett mérnöktisztek végezték el. A napóleoni háborúk alatt világossá vált, hogy új felmérés szükséges, ezért 1806-ban I. Ferenc császár elrendelte a II. katonai felmérést (MKFT. 1806–1869). Ferenc József császár uralkodása alatt a III. katonai felmérésről (HKFT. 1869–1887) rendelkezett, amely 1869-ben kezdődött, és az egész Monarchia területén egységes volt. A katonai térképek sorát az 1941-es IV. katonai felmérés (MKF.) zárja. A földmérési alaptérképek vagy kataszteri térképek az ingatlan-nyilvántartást szolgálják. Ennek megfelelően a települések határvonalai mellett a természetes és a mesterséges tereptárgyakat is részletezően ábrázolják, ezekhez kapcsolódóan pedig a kisebb-nagyobb objektumok helyneveit is feltüntetik (E. NAGY – SZILÁGYI-VARGA – KISS 2022: 9.3).

Az írásban lejegyzett és fennmaradt helynevek a ténylegesen használt helynévállománynak minden korban csak egy kis részét teszik ki. Egy idő után ezért a tudomány számára fontossá vált az előszóban használt helynevek összegyűjtése és közzététele. Az élőnyelvi források körébe különböző időszakokban készült helynévgyűjtések tartoznak bele. A 19. század legnagyobb ívű, az ország összes települését érintő helynévgyűjtő programja Pesty Frigyes országos kezdeményezése volt. Ebből a gyűjtésből Monostorapáti azonban kimaradt. A megyei helynévkötetek egy-egy magyarországi megye teljes helynévgyűjteményét önálló kötetben adják közre, melyek nagy többsége az MTA Nyelvtudományi Intézetének irányításával készült. A helynévgyűjtést először Zala megyében végezték el. Az önkéntes gyűjtőhálózat kialakítását és az összegyűjtött anyag szakmai ellenőrzését követően 1964-ben publikálták a kötetet. Három közzétevő: ÖRDÖG FERENC középiskolai tanár, aki a gyűjtőmunka irányítója is volt, MARKÓ IMRE LEHEL plébános és KERECSÉNYI EDIT muzeológus. A munka tudományos irányítója VÉGH JÓZSEF volt, aki PAPP LÁSZLÓval a kötetet szerkesztőként is gondozta. A helynévgyűjtemény módszertani tekintetben mintát adott a hasonló munkálatokhoz, melyek azonban csak jóval később jelentek meg (E. NAGY – SZILÁGYI-VARGA – KISS 2022: 3.2.). Az 1980-as évek közepétől a járási gyűjtemények megjelentetése vált jellemzővé, így Veszprém megyében elsőnek a Tapolcai járás kötete jelent meg 1982-ben, melynek BALOGH LAJOS és ÖRDÖG FERENC voltak a szerkesztői. 1977-ben az adatgyűjtést Gaál Sándorné és Taál Géza készítették el, ők munkájuk során 5 adatközlőt kérdeztek ki (VMFN 1). Dolgozatomban az ebben a kötetben lévő anyagot bővítettem, a változásokat és a hibákat javítottam.

A település régi iparosainak, kereskedőinek nagy részét a következő források alapján tudtam felderíteni: JEKELFALUSSY JÓZSEF Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke (1892) című kiadványával, valamint Magyarország ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági címtáraival (1924, 1931). Az Oncsa házak tulajdonosait az adatközlőim

segítsége mellett a Zala Vármegyei Levéltár Közzététi Szövetkezet irataiban (L3). Az iskolához és a templomhoz kapcsolódó régi adatokat a Visitatio canonica-ból gyűjtöttem a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár gyűjteményéből (L1, L2).

4. A helynévanyag jellemzése

4.1. A helynevek elemzésének módszere és a névcikkek felépítése

A gyűjtött helynévi adatokat adattárba rendeztem, majd a nevek közül —egyelőre — a belterületi neveket szócikk formájában mutattam be. (A külterületi nevek hasonló formában történő feldolgozása a következő célkitűzésem között szerepel.) Monostorapáti helynévi adattárát (a bel- és külterületi adatokat egyaránt) a dolgozat végén a Mellékletben közlöm. A nevek egyedi elemzését azért szükséges elkészíteni, mert erre épülhet a teljes helynévanyag összegző áttekintése.

A szócikkek felépítésének szerkezetéhez, a közölt információkhoz mintául BÁBA BARBARA Hajdú-Bihar megye helynevei (2015) című kiadványát használtam, mely olyan elvek szerint készült, mint amit a Magyar Nemzeti Helynévtár Program is tartalmaz. A névtár szócikkeiben a névadatokat (a helynévtárak általános gyakorlatához igazodva) megjelölt helyek szerinti elrendezésben mutatom be. Az egy helyhez tartozó valamennyi nevet és névváltozatot együtt jelenítem meg, mivel azonos helyet jelölnek. A szócikkek kialakításának legfőbb rendező elve tehát a denotátum azonossága, mely azt jelenti, hogy például a település templomtól déli irányban elterülő utcája hivatalosan *Kossuth utca*, de helyben *Felső utca*, *Temető utca* és *Pinkóc* névalakokban használják, így az utca névváltozataihoz kapcsolódó adatok mindegyike (a közöttük lévő lexikális különbségek ellenére is) ugyanabba a szócikkbe kerülnek. Ebben az esetben a 4 név ugyanazt az utcát jelöli. Ez lehetővé teszi, hogy az adott helyre és a megnevezésére vagy megnevezéseire vonatkozó összes információt együtt tárgyaljam. Másrészt a szótár használója bármely névváltozatot ismerve is megtalálja a keresett helyet, ugyanis a betűrendi helyen utalok a közös címszó alatt összefogott eltérő nevekre (pl. a **Kossuth utca** címszó alatt tárgyalom mind a négy fent említett nevet, és a **Felső utca**, **Temető utca** stb. címszóknál a lásd **Kossuth utca** utalás szerepel).

A különböző helyeket jelölő azonos alakú neveket külön szócikkekben mutatom be, s ezeket egymástól számozással különítem el úgy, ahogyan a közszói szótárakban az egyes jelentéseket szokás feltüntetni (pl. *Csorda út 1.*, *Csorda út 2.*).

A szócikkek szerkezetileg négy nagyobb egységből épülnek fel, amelyeket gondolatjellel választok el egymástól. A címszót az adatközlő rész követi, amelyben a konkrét névadatok mellett esetenként az adott helyre vagy a nevére vonatkozó, a helybeli adatközlőktől származó szövegekzlések is szerepelnek. Az adatközlést a megnevezett helyre és a névre vonatkozó információkat összegző leíró rész követi. A harmadik egységben a névadatok forrásait sorolom fel, ahol van, ott térképi azonosítójával.

A címszó meghatározásában a köznyelvi formákat részesítem előnyben. A közterületek (utcák, utak, terek stb.) megnevezései esetében, amelyeknek van hivatalos névformájuk is, mindig ezt a változatot emelem címszóvá. A címszavak helyesírásában az akadémiai szabályozás szerint járok el.

Az adatközlő rész élén a gyűjtés éve szerepel, az adatokat a jelentől a múlt felé haladva közlöm pl. **Ady Endre utca** 2021/2022: *Adi Endre ucca*. A legutóbb végzett élőnyelvi gyűjtésből származó adatokat fonetikai lejegyzéssel, míg a történetiket betűhíven rögzítem. Az élőnyelvi névformák sorrendjét a használati gyakoriságuk határozza meg, és az egyes névváltozatokat tilde jellel (~) választom el egymástól.

Az adatközlő résszel azonos bekezdésben, attól gondolatjellel elválasztva következik a szócikk következő tartalmi egysége a helyre és a nevére vagy neveire vonatkozó információk. A leíró rész elején a hely jellemzése szerepel, ami az elhelyezkedésének a leírását és a hely fajtájának a megjelölését foglalja magába. Ezt követik a hely történetére vonatkozó lényeges információk, amelyekből az derül ki, hogyan változott a hely jellege, szerepe. A névmagyarázatokkal folytatom, ahol a tudományos igényű névfejtés mellett a népi magyarázatokat is bemutatom. Lehetőség szerint minden alaktani változatra kitérek, s a címszótól eltérő variánsokat félkövér dőlt betűtípussal jelzem. Zárásként a más helyekkel és nevekkkel való esetleges összefüggéseket írom le.

A forrásokat a szócikk végén betűrendben sorolom fel, melyekhez rövidítéseket használok, amit a mellékletben lévő forrásjegyzékben oldok fel. Alább egy mintaszócikk olvasható.

Eger-patak 2021/2022: *Eger patak ~ Eger víz ~ Fojó*, 1872–1884: *Eger víz*, 1858: *Egzugy Bach*, 1851: *Éger*, 1782: név nélkül, 1490: név nélkül, 1468: *fluvio Egrehg*, 1329: *fluvio Egrug*. — Zala vármegye negyedik legjelentősebb folyóvize, mely száznál több malomnak szolgáltat vizet, a falu legfontosabb vízfolyása. Eredeti neve egy 1329-es forrásban *Egrügy* formában rekonstruálható, mely az *éger* fanév -gy képzős származéka. A vízfolyás neve képző nélkül is használatos volt. Később kiegészült a *víz*, illetve a *patak* földrajzi köznévi taggal. A településen a főágot bő vize miatt *Folyó*-nak is hívják. Napjainkban több térképen *Eger-víz* elnevezéssel szerepel. — Fényes 1851: 446, HKFT., K1, MKFT.; VMFN 1: 105, Zv. Okl. 1: 588.; Zv. Okl. 2: 236 — Cs.B., G.L.-né, Gy.K., M.J.-né, R.J.-né, T.P.L.-né

4.2. A helynévanyag összefoglaló jellemzése

A kutatás során Monostorapáti teljes helynévanyagát összegyűjtöttem, dolgozatomban a teljes anyagot vizsgálom.

HOFFMANN ISTVÁN meghatározása szerint „helynévvel a valóság legkülönbözőbb dolgait illelhetjük: minden olyat, ami a helyhez kötöttség ismervével rendelkezik. A helynevek jelölte denotátumok logikai fogalmi rendszerét nemcsak amiatt nehéz megállapítani, hogy nagyon sokféle dolog tartozik ide, hanem azért is, mert a helynevek jelöltjei nem individuálisan elkülönülő egyedek.” (2007: 44). A helynevek gazdag jelentésszerkezetében meghatározó szerepe van a denotatív jelentésnek, mely önmagában is tükröztet egyfajta osztályba sorolást, kategorizációt. Ha a névhasználók ismerik a helynév denotatív jelentését, akkor az adott hely fajtájával is tisztában vannak, és tudják, hogy a név települést, vizet, hegyet, utcát stb. jelöl. A helynévrendszer bemutatása annak vizsgálatát jelenti, hogy adott korban, területen a névadás milyen lexikális, morfológiai, grammatikai eszközök által jelennek meg. Azért érdemes a névelemzéseket helynévfajtként elvégezni, mert az egyes helynévfajták más lexikális, funkcionális és keletkezéstörténeti jellemzőkkel rendelkeznek. A mai magyar nyelvben helynevek sokaságával számolhatunk, ezért rendszerezni kell őket. A helynévfajták leírási keretét a helynévfajták kategóriái szerint állítottam össze (lásd HOFFMANN: 2007: 46–48), kiegészítve egy újabb ponttal (lásd 6.3.). Bármilyen pontosan is definiáljuk a helynévfajtákat, konkrét denotátumaik besorolása mindig viszonylagos marad (lásd *Platánfa*), ezért részben megegyezésen kell alapulnia. Ennek megfelelően a helynévfajták leírási kerete az alábbi kategóriákat tartalmazhatja:

1. víznevek

1.1. folyóvizek, árkok nevei: *Ataki-séd, Bene-kút 2., Csatorna, Eger-patak, Eger-patak-sédje 1., Eger-patak-sédje 2., Eger-víz, Első-árok, Felső-Ataki-séd, Fodor-séd, Folyó, Folyó-sédje, Kanál, Kanális, Karácsony-kúti-séd, Karfás-séd, Kenderáztató-séd, Kis-Gidinia-árok, Kis-Gidina-séd, Marton-kút-sédje, Második-árok, Mély-árok, Nagy-árok, Nagy András-féle árok, Nagy-Gidinia-árok, Nagy-Gidina-séd, Orbán-kúti-séd, Partosi-árok, Partosi-séd, Schulcz-árok, Sé-völgyi-patak, Séd 1., Séd 2., Török-Fodor-séd, Vese-folyó, Vese-patak, Vese-séd, Vízállás, Vízárak 1., Vízárak 2., Vízárak 3., Vízárak 4., Vízárak 5.*

1.2. állóvizek nevei: *Apáti-tó, Cserkás-tó, Csillag-tó, Fekete-tó, Halastó, Henyei-tó, Kettőstó, Kopácsi-tó, Kurkó-tó, Merse-tó, Monostorapáti-víztározó, Monostorapáti-tó Monostori-tó, Nádas-tó, Tó, Török-Csillag-tó, Török-Kurkó-tó*

1.3. álló- és folyóvizek részeinek nevei: *Zúgó, Zsilip*

1.4. források, kutak nevei: *Ágói-kút, Bába-kút, Barabás-kút, Barna-kút, Batyki-kút, Bene-kút 1., Bokor-kút, Budai-kút, Buksi-forrás, Büdös-kút, Csigás-kút, Csillag-kút, Csényi-kút, Csoma-kút, Csordások-kútja, Dávoti-kút, Domján-kút, Dörnyei-kút, Erdész-kút, Felső-Ataki-kút, Főzőr-kút, Für-kút 1., Für-kút 2., Gémeskút, Gyarmati-kút, Gyenge-kút, Győri-rétek-forrása,*

Hideg-kút, Hordós-kút, Hosszi-kút 1., Hosszi-kút 2., Java-kút, Kántortanítói-kút, Karácsony-kút, Kávás-kút, Kincses-kút, Kis-Gidina-kút, Kis-mezei-kút, Kiss-kút, Kiss Vendel-kút, Kukolla-kút, Lanc-kút, Lánc-kút, Lilka-forrás, Mámic-kút, Mária-kút 1., Mária-kút 2., Mária-forrás, Marton-kút, Máté-kút, Merse-kút, Mester-kút, Mély-kút, Molnár-kút 1., Molnár-kút 2., Monostori-erdő-forrása, Monostori-kút, Nagy-kút, Nagy-Gidina-kút, Neczky Károly-kút, Novák Naca-kút, Orbán-kút 1., Orbán-kút 2., Patkó-kút, Plébánia-kút, Pókhálós-kút, Pusztai-kút, Püspökségi-kút, Reinhard-kút, Rengert-kút, Ruzsás-kút, Sé-völgyi-kút, Szafner-kút, Szeder-kút, Szentkút 1, Szentkút 2., Szent-kút 1, Szent-kút 2., Széles-forrás, Széles-kút, Széles-kúti forrás, Szili-kút, Szilosi-kút, Szőke-kút, Táncos-kút, Templom-kút, Török-Ádám-kút, Török-András Péter-kút, Török-Bognár Antal-kút, Török-Csillag-kút, Török-Olajos-kút, Török-Pál-kút, Varga-kút, Vendel-forrás, Virág-kút, Zágói-kút, Zsibátori-kút, Zsidó-kút

2. vízparti helyek nevei

2.1. szigetek: *Kanális-sziget, Két Folyó Közti Kertek*

3. domborzati nevek

3.1. hegyek, dombok, halmok nevei: *Áldozó-hegy, Batyki-domb, Bene-hegy, Berény, Bernát-domb, Berta-halála, Boncsos, Bondoró, Előhegy, Doma-hegy, Fekete-hegy, Hat-halom, Kaszás-domb, Kopácsi-hegy, Középhegy, Macska-domb, Magyar-domb, Magyar János-bérce, Major-domb, Öreghegy, Penzer-domb, Pilinger-domb, Reinhard-domb, Sátorma-hegy, Schulcz-domb, Táltos-hegy, Vörösberény*

3.2. völgyek, mélyen fekvő területek nevei: *Aranyás, Aranyás-kupa, Bagó-völgyi-árok, Bene-völgy, Bimbi-kupa, Csala-gödör, Laci-kupa, Lőrinc-birtoka, Sé-völgy*

3.3. hegyek, völgyek részeinek nevei: *Áldozó-tető, Boncsos-tető, Bondoró-oldal, Gajos-tető, Kopácsi-tető, Kőkerítés, Kőkerítés oldal, Ördög-szikla, Zsibátor-tető*

3.4. sík, egyenes felszínű területek nevei: *Alsó-Sátorma, Csekszi, Mária-kúti-dűlő, Nyírmeggy, Szalai*

3.5. egyenetlen felszínű területek nevei: *Kínlód, Kínlódpuszt, Murvás, Murvás-gödör*

4. határnevek

4.1. szántóföldek nevei: *Ágó ~ Zágó, Alsó-Ágó, Alsó-Sátorma, Atak, Bükkfák, Bükkfák-szántó, Felső-Csekszi, Felső-Ágó, Felső-Atak, Felső-Puszt, Gajos, Határ, Hideg-kúti-dűlő, Kendertelek, Kerék-rét, Keresztfai-telek, Kis-mező, Középső-Sátorma, Nagy-árok-dűlő, Nagy-Laci, Rompos-Atak, Szalai-dűlő, Szilos, Ső-völgyi-dűlő*

4.2. kertek nevei: *Káposztáskert, Kukolla-kertek, Mester-tag, Pap-kert, Pap-tag, Szilváskert, Templom-földek*

4.3. szőlők nevei: *Áldozó, Badacsony, Berény, Csákánykörte, Csillag-szőlő, Elemér-szőlője, Előhegy, Ereszvény, Felső-Sátorma, Főzőr-szőlő, Illés-szőlő, Középhegy, Laci-gyümölcsös, Nagy-szőlő, Nyírmeggy, Öreghegy, Puszta, Pusztaszőlő, Táltos, Tóth Sándor szőlője, Vigh Elemér szőlője, Vörösberény*

4.4. rétek, kaszálók nevei: *Alsó-Csekszi, Batyki-gyöp, Berek, Kender-telek, Kerék-rét, Laci-kupa, Mária-kúti-dűlő, Mersics-aszó, Öreg-rét, Pap-rét, Partos, Zsibagyöp*

4.5. legelő: *Alsó-Sátorma, Boncsosi-legelő, Disznó-csapás, Duncsi, Felső-Atak, Gajos, Kávás-kúti-dűlő, Kerék-rét, Középső-Sátorma, Levente tér, Mária-kúti-dűlő, Ökörhálás, Puszta, Török-Ádám legelő*

4.6. erdők, vágások, irtások, bokros helyek nevei: *Akácás, Almás-völgy, Alsó-erdő, Bagó-völgy, Bakrati, Bakrati-föld, Barabás-erdő, Bondoró, Bondoró-oldal, Csillag-erdő, Égeres, Doma-hegy, Falu-erdő, Fehéróma, Felső-erdő, Gajos-tető, Gesztenyés 1., Gesztenyés 2., Határ-völgy, Henyei-tó-dűlő, Hercegi-szél, Herkentyű, Irtás, Kajdi-irtás, Kapaszkodó, Kettőstói-dűlő, Kis-Boncsos, Kis-Haraszt, Kis-Hegyes-tű, Kis-irtás, Kis-lap, Körtélyes, Közbirtokossági erdő, Középhegyi-erdő, Kőkerítés-oldal, Kurkó-erdő, Lóránd-berek, Mester-erdő, Mondli-erdő, Nagy-akácás, Nagy-Haraszt, Nagy-lap, Öreg-erdő, Pap-erdő, Pintér-erdő, Pörös-sűrű, Sátormai-erdő, Scheller-akácás, Schulcz-aszó, Spigli-erdő, Szeider-erdő, Szőkebükk, Téglaházi-irtás, Török-Csillag-erdő, Török-Kurkó-erdő, Török-Pál-gesztényés, Új-irtás, Üvegi-Partos, Vasvári-lap, Zsidó-erdő*

5. lakott területek nevei

5.1. helységnevek: *Monostorapáti, Apáti*

5.2. településrészek nevei: *Cinege, Égeres, Falu, Haraszt, Játshótér, Kis-Gidina, Macskadomb, Nagy-Gidina, Önkormányzati park, Partosi játshótér, Régi Temető, Schellerkert, Szákaró, Temető, Újfalú, Új Temető, Zsidó temető*

5.3. utcanevek: *Ady Endre utca, Alagút, Arany János utca, Árpád utca, Barabás köz, Bati-kanyar, Borbács köz, Cinege köz, Csabi köz, Czverencz köz, Csákánykörtei út, Csegzi út, Csekszi út, Csokonai utca, Csorda út 1., Csorda út 2., Dörögdi utca, Dörögdi csapás, Dózsa utca, Fenyves utca, Főút, Fő utca, Fősző utca, Gidina, Gyuricza köz, Haraszt, Hegy út, Hegyalja utca, Ifjúság utca, Iskola utca, Jókai utca, József Attila utca, Kálmán köz, Kalányos köz, Kánya út, Kis-Gidina, Kisköz, Kopácsi dűlő, Kossuth utca, Kukolla köz, Kutyaszorító, Macskadombi út, Malom út, Mezei út, Mélyút, Nagy-Gidina, Oncsa, Óvoda utca, Partos út, Pap köz, Posta út, Petőfi utca, Pilman köz, Pinkóc, Rákóczi utca, Szabadság utca, Szalai út, Szent Flórián közösségi tér, Temető utca, Újfalú utca, Új út, Víz utca, Vörösmarty utca, Zrínyi utca*

6. építménynevek

6.1. lakóháznevek: *Barna-ház, Cselédházak, Csordásház, Erdéslakás, Eszter-lak, Fekete-ház, Gépészház, Kanászház, Kántortanítói lakás, Klimó Károly festőművész lakása és műterme, Mathia-ház, Rácz-ház, Szolgálati lakás, Takács-kisház, Vöröskeresztház*

6.2. középületek nevei: *Alsó Iskola, Egészségház, Falumúzeum, Felső Iskola, Föcskendőház, Gyógyszertár, Hullaház, Kápolna, Községháza, Krausz-udvar, Kukolla, Kultúr, Kultúrház, Magyar Posta Zrt. Monostorapáti, Major, Menza, Merse-udvar, Mesevirág Óvoda és Bölcsőde, Monostorapáti Közös Önkormányzati Hivatal, Monostorapáti Nepomuki Szent János Plébániatemplom, Monostorapáti Római Katolikus Plébánia, Nagy-udvar, Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár, Művészetek Völgye Általános Iskola, Padányi terem, Posta, Ravatalozó, Régi Posta, Stark Patika Monostorapáti Fiókgyógyszertára, Szél-udvar, Temetőkápolna, tsz iroda, Török-Csillag udvar, Török-Dezső-udvar, Török-Olajos-udvar, Török-Pál udvar, Török-Vajai-udvar, Tűzoltóság, Varga posta, Weisz-udvar, Zsi Chimera emlékház*

6.3. boltok, műhelyek, üzletek nevei: *ÁFÉSZ 3. számú Vegyesbolt, ÁFÉSZ 17. számú Vegyesbolt, ÁFÉSZ 33. számú Vegyesbolt, Alsó bolt, Ángyánné Nagy Anita fodrászat 1., Ángyánné Nagy Anita fodrászat 2., Balázné Kékesi Beáta fodrászat, Barabás Antal kádármester műhelye, Bati Karolin varrónő műhelye, Coop, Csillag Vegykereskedés, Felső-bolt, Fősző-bót, Gyenge Vendel bognárműhelye, HANGYA Szövetkezet, Heizer Ferenc bognárműhely, Hoffner Józsefné varrónő műhelye, Horváth suszterműhely, Kajdi Andrásné varróműhelye, Krausz-bolt, Kis Pál asztalosműhely, Kovács Jenő szabóműhelye 1., Kovács Jenő szabóműhelye 2., Lambert-mészárszék és vágóhíd, Máté János kovácsműhelye, Mathia János kovácsműhelye, Mecsek Fűszért Zrt. - 304. számú COOP ABC, Németh István cipésműhelye, Németh Károly cipésműhelye, Penzer kovácsműhely, Pilinger kovácsműhely, Pilinger József kovácsműhelye, Pister pékség, Rompos János cipésműhelye, Rózsa Dániel Vegyeskereskedés, Rózsa Kávézó cukrászda, Slang József cipésműhelye, Simon Dezső kovácsműhelye, Sipos-bolt, Szőrös Mária varróműhelye, Takács ABC, Takács-bolt, Taál Géza boltja, Taál Pál cipésműhelye, Takács János cipésműhelye, Tanita, Tanita Egyéni Cég varroda, Tanita Egyéni Cég iroda, Tóth Bálint suszterműhelye 1., Tóth Bálint suszterműhelye 2., Török Gábor szabóműhelye, Török János asztalosműhelye, Török Lajos szabóműhelye, Török-Kuti cipésműhely, Török-Kuti Viktorné varróműhelye, Török-Olajos Etelka varróműhelye, Varga bognárműhely, Varga Pál takácsműhelye, Virág-ajándékbolt, Weisz vegyeskereskedés*

6.4. kocsmák, csárdák nevei: *Barna kocsmá és mészárszék, Ennhöffer-kocsmá, Fekete-kocsmá, Hamedler kocsmá és hentesüzlet, Kastély, Kersner-kocsmá, König Mihály kocsmája*

és boltja, Korona Söröző, Muskátli Étterem, Pauk kocsmá és kocsibeálló, Platán, Szafner-kocsmá és bolt, Szeider-kocsmá, Vén Platán Söröző

6.5. gazdasági célú építmények: *Anna-malom, Bati Zoltán - Termelői borkimérő, Csarnok, Deszkametsző-malom, E.S.T.M. Ipari és Kereskedelmi Kft., Faüzem, Gázcseretelep, Gyenge-malom, Herczeg-malom, Hunique Solution Kft., Illés Pincészet, Keszler-malom, Keszler Kálmán vízimalma, Löffler-malom, Löffröl-malom, Mezriczky-malom, Montivíz Vízpallackozó- és forgalmazó Zrt., Nagy Sándor-malma, Németh János vízimalma, Németh-malom, Pusztai-major, Püspöki-malom, Scheller-malom, Somogyi-malom, Százasistálló, Új istálló, Vanclaes Hungary Kft., Varga-malom, Zsidó-malom*

6.6. Utak, dűlőutak nevei: *Ágói út, Alsó-Pusztai út, Alsó-Pusztai dűlő, Alsó-Sátormai út, Aszói út, Ataki linea, Ataki nyiladék, Bába-kúti linea, Bába-kúti nyiladék, Bagó-völgyi linea, Bagó-völgyi nyiladék, Bagó-völgyi út, Bakrati linea, Bakrati nyiladék, Bati linea, Bati nyiladék, Boncsosi nyiladék, Budai linea, Budai nyiladék, Csákánykörtei út, Csekszi út, Cseresznyés út, Csorda út 1., Csorda út 2., Csorda út 3., Csorda út 4., Csuszkaté-linea, Csuszkaté-nyiladék, Disznó csapás 2., Előhegyi út, Erdőaljai út, Ereszvényi út, Fehér út, Fekete-hegyi út, Gajosi csapás, Gyarmati linea, Gyarmati nyiladék, Hadi út, Haraszi út, Homoki út, Kapaszkodói csapás, Karfás-sédi út, Kis-mezei út, Kopácsi kapu, Középhegyi út, Középső-Pusztai dűlő, Középső-Pusztai út, Magas csapás, Makádámút, Mária-kúti-dűlői út, Mély út, Merse-tói nyiladék, Nyírmeggyi út, Öreghegyi út, Partos út, Pusztai csapás, Pusztai út, Sátormai dűlő, Sátorma-erdei út, Sátormai linea, Sátormai nyiladék, Sátormai út, Szalai út, Szentkúti út, Szilosi út, Új út, Velétei út, Vörösberényi dűlő, Weisz linea, Weisz nyiladék, Zsibagyöpi út, Zsibátori csapás, Zsibátori út*

6.7. hídnevek: *Ataki-séd-híd, Faluvégi híd, Felső-Ataki-híd, Folyó-híd, Győri híd, Huszár Kálmán híd, Kanális-híd, Kiss Dávid híd, Kőhíd, Kukolla híd, Malom híd, Ondró híd, Partosi-séd-híd, Sámprár János híd, Scheller híd, Somogyi híd, Szabó híd, Szalmahíd, Szokoli híd, Templom híd, Török-Pál híd, Új híd, Vese-folyó-híd, Vese-séd-híd, Vashíd*

6.8. kisebb építmények nevei: *1956-os emlékmű, Bati-kereszt, Boda-kereszt, Emléktábla 1., Emléktábla 2., Gyuricza-kereszt, Hősök emlékmű, Kaszás-kereszt, Katonai megfigyelő állomás, Kő-kereszt, Marton-kúti-kereszt, Nagy-kereszt, Nagy Sándor-kereszt, Nepomunki Szent János szobra, Öreghegyi-kereszt, Piros-kereszt, Régi Temető-kereszt, Simon-kereszt, Szentháromság szobor, Super Irma kopjafája, Táltosi-kereszt, Temető-kereszt, Tízparancsolat tábla, Ügyvéd-kereszt, Weingartner-kereszt*

6.9. Bányák nevei: *Fehér homokbánya, Homokbánya, Kvarc homokbánya, Sóvölgy, Tufabánya*

4.2.1. Funkcionális-szemantikai elemzés

A szerkezeti elemzésnek ezen a szintjén minden névadás szemantikailag tudatosnak tekinthető, ebből a szempontból abszolút motiválatlan név nincs. Az a különbség a természetes és a mesterséges névadás között, hogy a természetes névadásban inkább a denotátumok sajátosságai fejeződnek ki, míg a mesterséges névadásban a használatos névmodellekhez való alkalmazkodás igénye dominál, ebben a kategóriában előfordulnak emlékeztető szándékkal alkotott, illetve konvencionális funkciójú nevek is. Keletkezésekor minden név leíró jellegű, a névadás alapjául szolgáló motívumok, szemantikai kategóriák közvetlen vagy közvetett formában jelennek meg. Helyneveinkben nemcsak közszók fordulnak elő, hanem keletkezésükben nagy szerepe van a személyneveknek és más helyneveknek is. HOFFMANN szerint „A természetes neveket erősebb motiváció, a denotátum valamely jegyének tükröztetési szándéka jellemzi, a mesterséges nevek motivációja ellenben gyakran csak a névrendszerbe illesztés igényét jelenti.” (2007: 32).

A funkcionális névrész definiálásánál szintén HOFFMANN meghatározását vettem alapul, ekként: „funkcionális névrésznek tekintendő a helynév hangsorának minden olyan egysége, amely a névkeletkezés szituációjában a megjelölt denotátummal kapcsolatos bármiféle szemantikai jegyet kifejez.” (2007: 53). A névrészek funkciói alapvetően a megismerés formáival és általában az emberi tudással függnek össze. A névrészfunkciók rendszerének felvázolásában gyakorlati szempontokat is figyelembe kell venni. A kategóriákat átfogóan kell kialakítani, hogy be tudják fogadni a legváltozatosabb névtípusokat is.

A nevek lexikális-morfológiai vizsgálatához a névrészekben belül el kell elhatárolnunk a névelemeket. Névelemeken a névrészbe tartozó lexémákat és a névben funkciót ellátó toldalékmorfémákat értjük. A helynevek funkcionális-szerkezeti vizsgálata szerint a magyar helynévállomány döntően egy- és kétrészes nevekből áll, melyek a bennük kifejeződő szemantikai tartalom alapján további csoportokra osztható. A helynévadás bázisa a névadási funkciók szerint alapvetően három kategóriát foglal magában. „A név, illetve a névrész megjelölheti a hely fajtáját vagy annak valamilyen sajátosságát, azaz beszélhetünk fajtajelölő (F), illetve sajátosságot kifejező (S) névrészfunkciókról. Egyes nevek azonban nem utalnak a hely jellegzetességére, hanem pusztán megnevezik azt, ezek a megnevező funkciójú (M) helynevek.” (HANKUSZ: 2019: 151). Az egyrészes helynevekben bármelyik funkció megjelenhet, a kétrészes nevek esetében pedig háromféle kapcsolódási forma lehetséges. Fajtajelölő funkcióban lexikális síkon csakis földrajzi köznevek állhatnak. Megnevező szerepben kizárólag helynevek fordulhatnak elő. Sajátosságjelölő funkciót viszont sokféle

nyelvi elem, sokféle szófaj elláthat, a földrajzi köznevek és a helynevek is betölthetnek ilyen szerepet.

A név funkcionális-szerkezeti elemzése a helynév nyelvi jelként való interpretálása, amelynek során figyelembe kell venni a jelentést is. A vizsgálat során csak arra lehetünk tekintettel, amelyek a névben nyelvileg is megjelennek, kifejeződnek.

A helynevek funkcionális-szemantikai elemzése során azt is be kell mutatnunk, hogy milyen funkciók fejeződhetnek ki bennük. A kétrészes nevekben az alaprész funkciója a helyfajtájának kifejezése, a bővítményrészé a hely valamely sajátosságának megnevezése. A helynevek névrészeinek funkcionális-szemantikai osztályozása HOFFMANN szerint a következő (2007: 55) (dőlt betűvel emeltem ki az elemzésben érintett névrészt):

1. megjelöli a helyfajtát (F): *Ágói/csapás*, *Ágói/kút*, *Akácás*, *Áldozó/dűlő*, *Áldozó/hegy*, *Áldozó/tető*, *Barabás/köz*, *Bati/kanyar*, *Bimbi/kupa*, *Cserkás/tó*, *Csillag/erdő*, *Csuszkaté/tető*, *Disznó/csapás* 2, *Eger/patak*, *Felső/erdő*, *Folyó*, *Főzőr/szőlő*, *Gyuricza/köz*, *Kanális*, *Kukolla/kertek*, *Merse/kút*, *Mester/erdő*, *Nagy/árok*, *Öreg/rét*, *Pap/köz*, *Pap/tag*, *Partos/út*, *Pusztai/dűlő*, *Régi/Temető*, *Sé/völgy*, *Szent Flórián közösségi/tér*, *Szilvaskert*, *Temető*, *Török-Olajos/udvar*, *Vese/patak*, *Víz/utca*, *Weisz/linea*, *Zúgó*

Ezekben az esetekben maga a földrajzi köznév válik helynévvé, egyúttal megjelölve a helyfajtát is: pl. *kanális* > *Kanális*. Azonban a gyakoribb az, hogy a földrajzi köznév második névrészként jelenik meg: pl. *Bati/kanyar*, *Mester/erdő*.

2. megnevezi magát a helyet (M): *Gidina* (?), *Kis/Gidina*, *Nagy/Gidina*, *Zsibátor* (?)

3. kifejezi a hely valamely sajátosságát (S):

3.1. a hely tulajdonsága:

3.1.1. méret: *Hosszi/kút*, *Kis/Boncsos*, *Kis/erdő*, *Kis/Gidina*, *Kis/Haraszt*, *Kis/köz*, *Kis/lap*, *Kis/mező*, *Kis/mezei/kút*, *Mély/árok*, *Mély/kút*, *Mély/út*, *Nagy/árok*, *Nagy/akácás*, *Nagy/Atak*, *Nagy/Gidina*, *Nagy/Haraszt*, *Nagy/Laci*, *Nagy/lap*, *Öreg/erdő*, *Öreg/rét*, *Széles/forrás*

3.1.2. alak: *Vese/patak*

3.1.3. anyag: *Fehér/homok/bánya*, *Homoki*, *Kő/híd*, *Kő/kereszt*, *Murvás*, *Murvás/gödör*, *Só/völgy*, *Szalma/híd*, *Vas/híd*

3.1.4. szín: *Fehér/homokbánya*, *Fehér/út*, *Fekete/ház*, *Fekete/hegy*, *Fekete/kocsma*, *Fekete/tó*, *Piros/kereszt*, *Szőke/bükk*, *Szőke/kút*, *Vörös/kereszt*

3.1.5. kor: *Öreg/erdő*, *Öreg/hegy*, *Régi/Posta*, *Régi/Temető*, *Új/híd*, *Új/istálló*, *Új/út*

3.1.6. funkciója, működése: *Egészség/ház*, *Játszó/tér*, *Patika*, *Vöröskereszt/ház*, *Zsilib*

3.1.7. egyéb: *Büdös/kút*, *Duncsi*, *Java/kút*

Az egy névrészből álló *Duncsi* a terület dús fűvére utal. A *Büdös/kút* és a *Java/kút* első névrészei a víz kellemetlen szagára, második esetben jó minőségére utalnak.

3.2. a hely viszonya valamely külső dologhoz:

3.2.1. növényzet: *Almás/völgy*, *Bükkfák/szántó*, *Égeres*, *Csákány/körte*, *Cseresznyés/út*, *Fenyves/utca*, *Gesztenyés*, *Gesztenyés/út*, *Haraszt*, *Haraszt/utca*, *Káposztás/kert*, *Kis/Haraszt*, *Kender/telek*, *Körtvélyes*, *Makkos/kert*, *Nagy/Haraszt*, *Nyírmeggy*, *Szeder/kút*, *Szilos*, *Szilvás/kert*, *Szőke/bükk*, *Török-Pál/gesztenyés*, *Vén/Platán/Vendéglő*

3.2.2. állatvilág: *Bagó/völgy*, *Cinege*, *Cinege/domb*, *Disznó/csapás 1.*, *Disznó/csapás 2.*, *Disznós/kert*, *Kánya/út*, *Macska/domb*, *Macska/hegy*, *Róka/lik*, *Zsiba/gyöp*

3.2.3. valamely személyhez való viszony, mely általában a birtokos: *Ágó*, *Anna/malom*, *Atak*, *Bakrati*, *Barna/ház*, *Barna/kút*, *Batyki*, *Batyki/domb*, *Batyki/kút*, *Csekszi (?)*, *Cserkás/tó*, *Csillag/Vegyeskereskedés*, *Dávoti/kút*, *Eszter/lak*, *Fekete/ház*, *Fekete/kocsmá*, *Gyarmati/kút*, *Kis Dávid/híd*, *Kiss Vendel/kút*, *Krausz/bolt*, *Löffler/malom*, *Löffler/rét*, *Lőrinc/birtoka*, *Magyar/domb*, *Magyar János/bérce*, *Mathia/ház*, *Mersics/aszó*, *Mezriczky/malom*, *Nagy István/Szőlőbirtok/és/Borászat*, *Nagy Sándor/linea*, *Novák Naca/kút*, *Pister/pékség*, *Reinhard/domb*, *Reinhard/kút*, *Scheller*, *Scheller/malom*, *Schulcz/aszó*, *Simon/kereszt*, *Somogyi/pince*, *Takács/bolt*, *Takács/kisház*, *Tóth Sándor/szőlője*, *Török-Ádám/legelő*, *Török-Csillag/udvar*, *Török-Csillag/pince*, *Török-Fodor/séd*, *Török-Kurkó/erdő*, *Török-Pál/gesztenyés*, *Török-Pál/híd*, *Weingartner/kereszt*, *Weisz/vegyeskereskedés*

Az első névrész szerepét leggyakrabban családnév tölti be (pl. *Barna/kút*, *Dávoti/kút*, *Mezriczky/malom*). Ennél valamivel ritkább, hogy többemű személynév áll ebben a funkcióban, mely lehet családnév + keresztnév (*Novák Naca/kút*) vagy ragadványnév + családnév (*Török-Csillag/udvar*, *Török-Pál/híd*) is. Főleg a régi, történeti névanyagban fordulnak elő olyan példák, amikor a személynév egyrészes névként jelöl egy területet (pl. *Ágó*, *Atak*; FNEsz., VeszprHtLex. 2.), ezek elpusztult, egykori települést jelölhetnek (lásd *Atak*). A mai névanyagban sem teljesen példa nélküli azonban ez a típus (pl. *Batyki* 'a Batyki-család dombja', *Scheller* 'a Scheller család által a falunak adományozott terület').

3.2.4. az ott lakó ember(ek): *Barna/kút*, *Csordás/ház*, *Czverencz/köz*, *Erdész/lakás*, *Fekete/ház*, *Gyenge/kút*, *Ifjúság/utca*, *Kanász/ház*, *Kalányos/köz*, *Kálmán/köz*, *Pauk/kút*, *Penzer/domb*, *Pilinger/domb*, *Pilman/köz*, *Reinhardt/domb*, *Schulcz/domb*, *Török-Csillag/udvar*, *Török-Pál/udvar*

Az *Erdész/lakás*, *Ifjúság/utca*, *Kanász/ház*, *Schulcz/domb* stb. az adatközlők elmondása alapján az ott élő emberekre utaló nevek.

3.2.5. az ott levő építmény: *Iskola/utca*, *Kukolla/köz*

3.2.6. a hely eredete, kialakulása: *Égett/ház*

3.2.7. a hellyel kapcsolatos esemény: *Berta halála, Pörös/sűrű*

3.3. a hely viszonya más helyhez: *Bondoró/oldal, Felső-Ataki/kút, Hegyalja/utca, Kis-Gidina/kút, Kőkerítés/oldal, Kukolla/kertek, Macskadomb, Mária-kúti/dűlő, Mezei/út, Nagy-Gidina/kút, Partosi/Játszótér*

Ezek a nevek azt fejezik ki, hogy egy bizonyos hely (például egy kút) hol található (pl. a Felső-Atak közelében): lásd *Felső-Ataki/kút*. Az ide tartozó nevek első névrésze gyakran *-i* melléknévképzőt tartalmaz. Az is előfordul azonban, hogy az első, helyet jelölő névrész képző nélkül fejezi ki a 'valamilyen hely közelsége' típusú funkciót (pl. *Kukolla/kertek, Hegyalja/utca*).

4. a funkció nem áll kapcsolatban a denotátummal:

4.1. emlékeztető funkció: *Ady Endre/utca, Arany János/utca, Csokonai/utca, Dózsa/utca, Jókai/utca, József Attila/utca, Kossuth/utca, Padányi/terem, Petőfi/utca, Radnóti/utca, Rákóczi/utca, Vörösmarty/utca, Zrínyi/utca*

Az emlékeztető funkciójú nevek esetében a funkció nem áll kapcsolatban a denotátummal, vagyis a névadónak nincs (nem volt) köze a helyhez. Ezek a nevek bizonyos személyek, híres emberek iránti tiszteletet fejeznek ki.

4.2. konvencionális funkció: *Korona/Söröző, Muskátli/Étterem*

A konvencionális névadásnál hasonló a helyzet, mint az emlékeztető funkciójú neveknél, nem feltétlenül van valós kapcsolat a név és a hely között. Itt egy meglévő névadási szokást követnek a névadók, a *Muskátli/Étterem* névnél azt, hogy vendéglátóhelyeket szokás valamely növényről, virágról (ami pl. az ablakait díszíti) elnevezni.

5. ismeretlen vagy bizonytalan besorolású nevek: *Gidina, Sátorma, Szákaró, Zsibátor*.

Rövid elemzésemet és a helynévtáramat áttekintve láthatjuk, hogy Monostorapátiban az egy- és a kétrészes helynévstruktúrák megoszlását tekintve a kétrészes helynevek erősen dominálnak mind belterületen, mind külterületen. HANKUSZ ÉVA is ugyanerre a következtetésre jutott tanulmányában saját vizsgálatai kapcsán (2019: 150). A gyűjtésemben például egyrészes megnevező funkciójú nevet nem találtam, illetve az egyetlen, talán ide sorolható névnek is bizonytalan a megítélése ebből a szempontból (*Gidina*). A kétrészes nevek között azt láhattuk, hogy kiemelkedően magas a birtoklást (vagy valamely személyhez fűződő viszonyt) kifejező helynevek száma. A helynevek sajátosságai pedig a legtöbb esetben melléknevekkel fejeződnek ki.

Vannak többféleképpen kategorizálhatatlanó nevek is, esetemben a *Major-domb* és az *Öreg-erdő* ilyen. Az adatközlők egy része úgy vélekedik, hogy a domb az előtte lévő régi majorságról

kapta nevét, ekként a 3.2.5. pontba kerülhet. A másik részük szerint a név az itt élő Major családról ered, így birtokviszonyt fejez ki. Az *öreg* jelző pedig utalhat az erdő korára és a nagyságára egyaránt.

4.2.2. Keletkezéstörténeti vizsgálat

A következő fejezetben a helyneveket a keletkezésük szempontjából vizsgálom. A vizsgálat arra világít rá, hogy a névadás milyen nyelvi eszközök segítségével történt. Ehhez az elemzéshez az élőnyelvi gyűjtés anyagán kívül a történeti forrásokból gyűjtött adatokat is fel kellett használni. A neveknek a hellyel (denotátummal) való megfeleltetése (azonosítása) után fel tudtam írni, hogy egy adott helyet mikor milyen névvel illették. Az adatokat időrendi sorrendbe állítva a név keletkezésére és a név változására vonatkozóan is következtetéseket tudtam levonni. Az elemzéshez Hoffmann István rendszerét használtam, ahogyan a szerkezeti elemzés során is (2007: 79–81).

1. szintagmatikus szerkesztés

1.1. jelzős szerkezetből alakult nevek: *Áldozó/dűlő*, *Áldozó/hegy*, *Áldozó/tető*, *Almás/völgy*, *Csengős/kereszt*, *Csordások/kútja*, *Disznós/kert*, *Elemér/szőlője*, *Fattyasháza*, *Fekete/tó*, *Folyó/sédje*, *Győri-rétek/forrása*, *Hercegi/szél*, *Hordós/kút*, *Kis-Hegyes/tű*, *Lakosháza*, *Macskadombi/utca*, *Makkos/kert*, *Marton-kúti/kereszt*, *Nádas/tó*, *Nagy Pityu pincéje*, *Öreg/erdő*, *Öreg/rét*, *Piros/kereszt*, *Széles/forrás*, *Szőke/bükk*, *Szőke/kút*, *Takács-boltos/pincéje*, *Tóth Sándor/pincéje*, *Tóth Sándor/szőlője*

2. morfológiai szerkesztés

2.1. helynévképzővel: *Almád*, *Partos*, *Szilos*

3. jelentésbeli névalkotás

3.1. jelentéshasadás: *Akác*, *Ereszvény*, *Folyó*, *Haraszt*, *Kanális*, *Temető*, *Zúgó*

3.2. jelentésszűkülés: *Almád* 'Alsó-Almád', *Almád* 'Felső-Almád', *Atak* 'Felsőatak'

3.3. metonímia: *Ágó*, *Atak*, *Batyki* 'a Batyki-család dombja', *Scheller* 'a Scheller család által a falunak adományozott terület', *Macskadomb* 'falurész neve'

Ebbe a csoportba tartoznak olyan nevek, melyek személynév → helynév típusú névátvitellel alakultak (pl. *Ágó*, *Atak*). Más esetekben pedig helynévfajta között történt változás: pl. a *Macska-domb* domborzati névből metonimikus névátvitellel alakult a *Macskadomb* településrésznév.

3.4. metafora: *Kőkerítés* 'kerítés formájú sziklaképződmény', *Badacsony* 'az Ereszvény mellett lévő terület, melyen nagyon jó minőségű szőlő terem'

4. szerkezeti változás

4.1. ellipszis: 1982: *Bakrati/föld* (VMFN 1: 107) > 2021/2022: *Bakrati* (ÉGy), 1982: *Cinege/domb* (VMFN 1: 108) > 1982, 2021/2022: *Cinege* (VMFN 1: 108, ÉGy)

4.2. redukció: *Focipálya* > *Pálya*, *Török-Csillag-erdő* > *Csillag-erdő*, *Török-Csillag-kút* > *Csillag-kút*, *Török-Csillag-pince* > *Csillag-pince*, *Török-Csillag-udvar* > *Csillag-udvar*, *Török-Fodor-séd* > *Fodor-séd*, *Török-Kurkó-erdő* > *Kurkó-erdő*

4.3. kiegészülés: *Apáti* > *Monsotorapáti*, 1508: *Hathatk*, 1534: *Attek* (Ila–Kovacsics 2005: 11) > , 1982: *Aranyás* (VMFN 1: 110) > 2021/2022: *Aranyás-kupa* (ÉGy)

5. Névátvétel: *Gidina* (?) (vö. FNSz. Gadna, Gdynia), *Pinkóc* (FNSz. Pinkóc)

A keletkezéstörténeti vizsgálat után a következő megállapításokra jutottam. A szintagmatikus szerkesztéssel létrejött nevek száma a legmagasabb, ezek a nevek jelzős szerkezetből alakultak. A morfológiai szerkesztés jóval ritkább, illetve sok esetben nehéz eldönteni, hogy egy-egy név képzéssel alakult-e vagy földrajzi köznévből jelentéshasadás útján (pl. *Körtélyes*). A jelentésbeli névalkotás kategórián belül jelentéshasadással létrejött helyneveken kívül a legtöbb példát a metonímiára láthatjuk, a jelentésszűkülés eseteinek megítélése meglehetősen problematikus, illetve még az egyébként ritka metaforikus névkeletkezésre is akadt két példa. A szerkezeti változások esetében különösen fontos az adott helyre vonatkozó nevek teljes adatsorát látni időben, hogy pontosan meg tudjuk ítélni a névszerkezet változásának az irányát. A redukcióra jelentős számú példa van, aminek az az oka, hogy például a többbelemű személyneveket tartalmazó helyneveknek gyakran jön létre olyan változata, ami a személynévnek csak egyik vagy másik elemét tartalmazza (pl. *Török-Csillag-pince* > *Csillag-pince*). A névrészek számának a változásának mindkét irányára (ellipszis, illetve kiegészülés) csak alacsony számú példa van.

4.3. A többnevűség jelensége

A településen érdekes módon jelenik a meg többnevűség a szinkroniában. A lakosság a tulajdonváltás után történő névváltozást boltok, kocsmák, malmok és üzletek esetében viszonylag nagymértékben elfogadta. Kivételt képeznek ez alól az ÁFÉSZ boltok, ahol még most is a régi nevek vannak használatban, illetve a köztudatban pl.: *Alsó bolt*, *Dani-bolt*, *Főző bolt*, *Takács-bolt* stb. Érdekes, hogy ugyanabban az időben Takács József vegyeskereskedése az elhelyezkedése miatt a *Főző-bolt* nevet kapta, ugyanakkor a helyiek a tulajdonosáról *Takács-bolt*-nak is hívták. A Petőfi utcában lévő ÁFÉSZ boltot az államosítás előtt mindig a tulajdonosa után mondták pl.: *Weisz-vegyeskereskedés*, *Krausz-bolt*; mikor állami tulajdonná vált, onnantól fogva pedig csak *Alsó bolt* néven van használatban. A külterületen lévő *Anna-malom* a tulajdonos felesége után lett elnevezve, de még mindig *Löffler-malom*-ként vagy a család

származása miatt *Zsidó-malom*-ként ismert. Egy erdő esetében három név előfordulása figyelhető meg: *Spigli-erdő* ~ *Spigli* ~ *Zsidó-erdő*. Két szántó esetében pedig a hangalaki változatosság említésre méltó jelenség: *Ágó* ~ *Zágó*, *Csegzi* ~ *Csekszi*. Az *Ágó* ~ *Zágó* esetében feltehetőleg a névelőhasználatból ered a két alaki variáns, a *Csegzi* ~ *Csekszi* esetében pedig a zöngés ~ zöngétlen megfelelésekből.

A település legfontosabb vízfolyásának a megnevezése nemcsak a diakroniában (*Egregy* ~ *Éger* ~ *Eger-víz*), hanem a jelenkori névhasználatban (*Folyó* ~ *Eger-víz* ~ *Eger-patak*) is változatos. Ehhez a változatossághoz még az is hozzájárul, hogy a vízfolyás egyes részeit, szakaszait is máshogyan nevezhetik: a főágot ma leginkább *Folyó*-nak, míg a mellékágot *Kanális*-nak mondják.

Egy kút esetében figyelhető meg, hogy a mai napig három néven is említik: *Gémeskút* ~ *Novák Naca-kút* ~ *Varga-kút*. Pár kútnál és egy hídnál fordul elő, hogy több család is a magáénak mondta, ez az oka annak, hogy több névváltozatban ismeretesek pl.: *Barabás-kút* ~ *Kiss-kút*, *Kiss Vendel-kút* ~ *Török-Ádám-kút*, *Török-Olajos-kút* ~ *Gyenge-kút*, *Felső-Ataki-kút* ~ *Hordós-kút*, *Kis-mezei-kút* ~ *Dávoti-kút*, illetve *Huszár Kálmán híd* ~ *Sámpár János híd*. Találkozunk olyan esettel is, ahol a kút hivatalosként használt neve *Nagy-Gidiniai-kút*, de a régen itt lakó Molnár család után, csak az utcában, hívták *Molnár-kút*-nak is. Hasonló a helyzet a *Barna-kút*-tal is, amit a család származása miatt *Zsidó-kút*-nak is neveznek. A közöknél is sok hasonló példát láthatunk: *Barabás köz* ~ *Csabi köz*, *Pilman köz* ~ *Kis köz* és *Alagút* ~ *Gyuricza köz*.

A több tagból álló családnevek esetében gyakran rövidül név, az egyik névelem elmaradhat — pl.: *Török-Csillag-udvar* ~ *Csillag-udvar* vagy *Török-Csillag-kút* ~ *Csillag-kút*, *Török-Fodor-séd* ~ *Fodor-séd*, *Török-Kurkó-erdő* ~ *Kurkó-erdő* —, és általában ezek mindegyike használatban van.

Az utcaneveknél az tapasztalható, hogy a lakosság ragaszkodik a régi elnevezésekhez (*Alsó utca*, *Haraszt*, *Felső utca*, *Temető utca*, *Víz utca*) és a népi nyelvben ezeket részesíti előnyben a hivatalos formákkal szemben. Sok idős a hivatalos neveket nem is tudja.

Négy kereszt is két néven ismert: *Bati-kereszt* ~ *Kő-kereszt*, *Simon-kereszt* ~ *Piros-kereszt*; illetve külterületen *Gyuricza-kereszt* ~ *Piros-kereszt*, *Öreghegyi-kereszt* ~ *Weingartner-kereszt*.

4.4. Nyelvjárási tanulságok

A nyelvjárási tanulságok levonásához KISS JENŐ írásait használtam (1995, 2015). Monostorapáti dialektusára mind a nyugat-dunántúli, mind a közép-dunántúli–kisalföldi nyelvjárás sajátosságai jellemzők.

Az 1950-as évekig a település Zala vármegyéhez tartozott, melynek nyomai nemcsak a helynevekben, hanem a köznyelvben is megmaradtak. Az enyhe fokú hangsúlyos labiális ö-zést: *Gyenge-kút/Gyöngye-kút, Gyenge-malom/Gyöngye-malom, Fecskendőház/Föcskendőház* az idős és a közép korosztály még mindig használja, de több fiatal is. Az idősebbeknél még megfigyelhető, hogy az *-l* igeképző előtt záródik a magánhangzó: „*Pörűnek a Harasztba, esső lesz*”. A zárt *ë* hang a régi magyar nyelvben, illetve a mai nyelvjárások többségében is előforduló, középső nyelvtanulási illabiális palatális rövid magánhangzó használata nálunk minden korosztályra jellemző: *Hegy út/Hëgy út, Csillag Vegyeskereskedés/Csillag Vëgyëskereskedés, Scheller-kert/Sëllër-kert, Weingartner-kërëszt*. Néhány esetben az *á* utáni szótagban az *a* morféma *o*-ra változik: „*A Homok szároz része a falunak*”. Mássalhangzórendszerünk egy-két kivételtől eltekintve a köznyelvvél megegyezik. Bizonyos szavakban még mindig hallható az expozív *gy*-zés és *ty*-zés: „*Az Új Istállóban már külön voltak a borgyúk az anyjuktól*”, valamint a szótagzáró *l* kiesése pótlónyúlással: *Templom-földek/Templom-fődek, Molnár-kút/Mónár-kút, Felső-bolt/Föső-bót, Bondoró-ódal, Kűkerítés-ódal*, és pótnyúlás nélkül: *Murvásból/Murvászbu, Apátiból/Apátibu, Partosból/Partosbu* használata. Megfigyelhető, hogy néhány *v*-t tartalmazó szó kiejtése változik, mivel a *v* zöngésíti az előtte álló zöngétlen mássalhangzót, így lesz nálunk a *Vasvári-lapból Vāzsvári-lap, Vashídból Vazshid*. Néhány *v* tövű névszóban a *v* helyett *j*-t ejtenek az idősebbek: *fűves-fűjes, köves-kűjes*, „*A Zsiba-gyöp fűjes rész, a Kinlód-pusztá kűjes*”. A *-hoz/-hez/-höz* rag alakjai *-ho/-hë/-hő* formában is előfordulnak az idősebb és a közép korosztály beszédében: például *Nāgy kërëssthő, Merse-kutho*.

Mivel a település közel van a Balatonhoz is, így néhány Balaton vidéki sajátosságot is felfedezhetünk dialektusunkban. Beszédében szintén az összes korosztály alkalmazza a hosszú *ā*-t: pl. *Āsó iskola, Āsó bót, Āsó-Ágó, Āsó-Atak, Āsó-Csegzi, Nāgy kërëszt*. Még gyakran előfordulnak a rövidült zárt magánhangzók is: *husz, tiz, huz, pl.: Tizparancsolattábla*. Nagyon jellemző az intervokális helyzetű mássalhangzónyúlás: *Ellemér szöllője, Pókhállós-kút, Kis-mezző*.

5. Összegzés

Kutatásom célja az volt, hogy értékmegőrzés céljából összegyűjtsem, feldolgozzam és jellemezzem a lakóhelyem, Monostorapáti helyneveit. Úgy vélem, hogy a kitűzött céljaimat sikerült megvalósítani. Az anyaggyűjtés során 59 adatközlővel tudtam beszélni, senki sem utasított el, mert felismerték a gyűjtés és az értékmegőrzés jelentőségét.

A településen 1977-ben végeztek gyűjtést (VMFN 1). Ekkor a belterületi részen 60 objektumot, 104 rekordot, míg külterületen 95 objektumot, 152 rekordot gyűjtöttek össze. Az elmúlt 45 év során a településen történtek változások. A falu terjeszkedett, így belterületen több lett a helynevek száma is. A gyűjtésemet az előzőhöz viszonyítva kiegészítettem a közutak teljes felsorolásával, a szobrok, az üzletek, a műhelyek neveivel, hiszen azok is a helynevek közé tartoznak. Külterületen szintén számba vettem a kutakat, kiegészítettem a forrásokat, a kereszteket, az erdőket, a dűlőket, a csapásokat és a lineákat. Nem utolsósorban az 1982-es járási gyűjtés téves adatait több helyen is módosítottam, javítottam. Mindezeknek köszönhetően a 2021/2022-es gyűjtésem jóval gazdagabb lett. Belterületen az objektumok száma: 249, külterületen az objektumok száma: 364.

A belterületi helyneveket szócikk formában is már feldolgoztam, közelebbi céljaim között a külterület hasonló módon történő feldolgozása szerepel. Ha lakóhelyem teljes helynévanyagával végeztem, a környező településeken szeretném folytatni a munkát, a gyűjtést Taliándörögdön és Vigántpetenden már el is kezdtem.

A kutatásom elsődleges célja, hogy elősegítse a régről fennmaradt helynevek megőrzését. Úgy vélem, hogy a gyűjtéssel és az adatok rendszerezésével az első lépést megtettem. Munkámnak, reményeim szerint, a névanyag összegyűjtésén és bemutatásán kívül további eredményei és hasznai is lehetnek. Kutatásaim remélhetőleg más településeket is arra ösztönöznek majd, hogy a miénkhez hasonlóan tegyenek ezen értékek megőrzéséért. A kutatás segítheti a hivatalos helynévadó tevékenységet az önkormányzatoknál. Főként a megőrzés miatt az önkormányzatnak érdemes lenne megfontolni, hogy a régi helyneveket a településen valamilyen formában a falu lakossága elé tárják. Az utcák esetében a jelenlegi hivatalos nevek mellett a régi utcanéveket is fel lehetne tüntetni az utcanévtáblákon. Az összegyűjtött adatokból akár kinti térképet is lehetne készíteni, melyet bármelyik parkban el tudnának helyezni. Ezzel már fontos lépést tehetnének a helyi értékek megőrzéséért. Mindamellet ezek a táblák nemcsak a helyi lakosság számára szolgálnak érdekességként, hanem az ide látogató turistáknak is.

A kutatásom fontos része lehet az anyanyelvi kultúra fejlesztésének, a helyi környezet megismerésének ennek keretében a helyi iskolában érdemes lenne rövid ismeretterjesztő

előadásokat tartani. Hiszen ha ez a korosztály nem ismeri meg a régi neveket, akkor azok a közhasználatból rövid időn belül el fognak tűnni. Az előadások nagyban elősegíthetik a szülőfaluhoz való kötődést, és nem utolsósorban a nemzeti összetartozástudat megerősítését. A legfontosabb, hogy a kutatás a magyar szellemi örökség fontos részének megőrzését segíti elő, és lehetővé teszi ennek a visszavezetését a mindennapi élet számos területére, illetve felhasználását a tudományos kutatásban.

Bibliográfia

- AnjouOt. 26. = Piti Ferenc (2007) *Anjou-k. Ot. (XXVI.): Anjou-kori Oklevéltár – Documenta res Hungaricas Tempore regum Andegavensium Illustrantia XXVI. 1342.* Budapest-Szeged.
- Bába Barbara (2015) *Hajdú-Bihar megye helynevei 1. A Hajdúböszörményi és Hajdúhadházi járás helynevei.* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó
- Bába Barbara, Nemes Magdolna (2014) *Magyar földrajzi köznevek tára.* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Balázs Géza (2020) *Pálinka-kislexikon.* Lakitelek.
- Címjegyzék = Jekelfalussy József (1892) *Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke.* Pest: Pesti könyvnyomda-révénny-társaság.
- Címtár 1. = Magyarország ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági címtára 1924. https://library.hungaricana.hu/hu/view/FszekCimNevTarak_27_024/?pg=4&layout=s (Utolsó letöltés: 2024. 03. 20.)
- Címtár 2. = Magyarország ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági címtára 1931. <https://www.nagykar.hu/keptar/8136/65576/open.html> (Utolsó letöltés: 2024. 03. 20.)
- Csánki Dezső (1897) *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában.* 3. kötet. Budapest: MTA.
- Cselenkó Borbála (2006) *Szerzetesrendek az Árpád-kori Zala megyében.* Zalaegerszeg.
- ÉGy. = Élőnyelvi gyűjtés Monostorapátiban 2021–2022-ben.
- EKFT = *Az első katonai felmérés. A Magyar Királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. 1782–1785.* Arcanum Adatbázis Kft. DVD-ROM. 2004. október.
- E. Nagy Katalin (2021) *Empíria és teória a helynév-szociológiában.* A Magyar Névértéktár Kiadványai 53. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Fényes Elek (1851) *Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leíratik.* Pest.
- FNESz. = Kiss Lajos (1982) *Földrajzi nevek etimológia szótára.* Budapest: Akadémia Kiadó.
- Györffy Erzsébet (2015) A helynévismeretről. Magyar Nyelvjárások 53: 5–33.
- Hajdú Mihály (2010) *Családnevek enciklopédiája.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Hangodi László (2014) *Az almádi monostor.* Monostorapáti: Monostorapáti Község Önkormányzata.
- HKFT = *A harmadik katonai felmérés. 1872–1884.* Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtára.
- Hochbauer Mária (2009) A helynévgyűjtés hagyományos és rendhagyó módszerei. Gondolatok a szóbeliség és írásbeliség tükrében. In: Székely Tünde (2009) *A RODOSz Konferencia előadásai.* Romániai Magyar Doktoranduszok és Fiatal Kutatók Országos Szövetsége Kolozsvár: Clear Vision Könyvkiadó. 98–108.
- Hoffmann István (2003) *Helynevek nyelvi elemzése.* Budapest: Tinta Kiadó.
- Hoffmann István (2007) *Helynevek nyelvi elemzése.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Hoffmann István, Kis Tamás, Rácz Anita, Tóth Valéria (2022) *A magyar helynevek története.* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Holub József (1929) *Zala megye története a középkorban. I. kötet: A megyei és egyházi közigazgatás története.* Pécs.
- Ila Bálint, Kovacsics József (2005) *Monostorapáti és a jelenlegi területén valaha volt elpusztult falvak.* Budapest.
- K₁ = Monostorapáti kataszteri térképe. 1858
- K₂ = Monostorapáti kataszteri térképe. 1942.
- Kiss Jenő (1995) *Nyelv és társadalom.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő (2015) *Nyelvjárások, regionális nyelvváltozatok.* In: Kiefer Ferenc szerk. (2015), *Magyar nyelv.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Kovács Anikó (2002) *Régi katonai topográfiai térképek szelvényezése*. <http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/szakdolg/kovacs-aniko/dolg.htm> (Utolsó letöltés: 2024. 03. 22.)
- Központ Statisztikai Hivatal. https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=24040 (Utolsó letöltés: 2024. 03. 14.)
- L1 = Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár Visitatio canonica archidiaconatus Tapolcaiensis 1816. A 8/25. 6.
- L2 = Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár Visitatio canonica archidiaconatus Simeghiensis 1778. A 8/14. 299.
- L3 = Zala Vármegyei Levéltár Közjóléti Szövetkezet iratai 1940–1949 X. 218. 3. doboz
- MaTAK = Monostorapáti településképi arculati kézikönyv. <https://docplayer.hu/106532752-Monostorapati-telepuleskepi-arcuati-kezikonyv.html> (Utolsó letöltés: 2024. 03. 06.)
- MKF = A negyedik katonai felmérés. 1941. <https://maps.arcanum.com/hu/map/hungary1941/?layers=29&bbox=2104072.522977818%2C6014772.367877264%2C2155629.2985561695%2C6031588.514100002>
- MKFT = A második katonai felmérés. A Magyar Királyság és a Temesi bánság nagyfelbontású, színes térképei. 1819–1869. Arcanum Adatbázis Kft. DVD-ROM. 2005. december.
- Molnár András (1996) *Zala megye történelmi olvasókönyve Helytörténeti szöveggyűjtemény*. Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár.
- Molnár László (2014) *Vízimalmok Zalában (Zala vármegye malomhelyei)*. Nagykanizsa: Halis István Városi Könyvtár.
- Sebestyén Árpád (1960) Egy s más az élő dülönévanyagról. In: Mikesy Sándor–Pais Dezső szerk. *Névtani vizsgálatok*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Névtani Konferenciája. Budapest. 82–85.
- Szentpétery Imre (1927) Az almádi monostor alapítólevele II. István korából. *Magyar Nyelv* 23: 360–370.
- Tóth Sándor (2005) Almád 888. In: Monostorapáti Önkormányzat (2005) *Monostorapáti füzetek I.* 6–13.
- Tóth Sándor: *Almád mezővárosától, monostoráról, apátjairól, a mai Monostorapátiig*. Monostorapáti település honlapja: <http://monostorapati.hu/telepules/monostorapati/monostorapati-tortenet/> (Utolsó letöltés: 2024. 04. 04.)
- ÜESz. = Gerstner Károly főszerk.: Új magyar etimológiai szótár. <https://uesz.nytud.hu/index.html> (Utolsó letöltés: 2024. 03. 15.)
- VeszprHtLex. 2. = Ila Bálint–Kovacsics József, *Veszprém megye helytörténeti lexikona 2.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.
- VMFN 1 = Balogh Lajos, Ördög Ferenc (1982) *Veszprém megye földrajzi nevei. I. A Tapolcai járás*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Zaicz Gábor (2006) *Etimológia Szótár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Zv. Okl. = Nagy Imre – Véghely Dezső – Nagy Gyula szerk. 1886–1890: *Zala vármegye története. Oklevéltár. I. kötet (1024-1363), II. kötet (1364-1498)*. Budapest.

Adatközlők

A 2021–2022-ben az élőnyelvi gyűjtésben résztvevő adatközlők nevét és életkorát a beleegyezésükkel és hozzájárulásukkal közlöm.

1. Ángyánné Nagy Anita 1973
2. Balázsné Kékesi Beáta 1974
3. Bati Istvánné (Soós Erzsébet) 1939

4. Bati Zoltánné (Varga Gyöngyi) 1962
5. Bánhegyi István 1957
6. Dr. Bánhegyi Magdolna 1963
7. Bús Lászlóné (Tihanyi Ildikó) 1964
8. Csillag Béla 1940
9. Csillag Béláné (Pintér Magdolna) 1945
10. Egyed Péterné (Takács Ibolya) 1962
11. Elbert Judit 1971
12. Giczi Lászlóné (Varga Erzsébet) 1935
13. Gyenge Lászlóné (Csényi Anna) 1941
14. Győri Kálmán 1938
15. Hárshegyi József Gyula 1952
16. Hárshegyi Józsefné (Szigeti Gabriella) 1956
17. Horváth Imréné (Varga Erzsébet) 1955
18. Illés Attila 1957
19. Illés Józsefné (Bús Ilona) 1947
20. Illés Károlyné (Kajdi Mária) 1951
21. Kiss Pálné (Szabó Katalin) 1935
22. Kovács Szilvia 1963
23. Nagy Dóra Borbála 1958
24. Nagy István 1954
25. Merse Józsefné (Győri Margit) 1942
26. Merse Kálmánné (Takács Rozália) 1933
27. Mohos János 1959
28. Molnár Károlyné (Gyenge Magdolna) 1958
29. Monostori Vendelné (Kiss Teréz) 1932
30. Pócza Sándor Balázs 1988
31. Rompos Attila János 1954
32. Rompos Istvánné (Horváth Teréz) 1934
33. Rompos József 1953
34. Rompos Józsefné (Török Pál Elvira Mária) 1958
35. Romposné Merse Erika 1961
36. Ságer Kálmánné (Török Gulyás Valéria) 1956
37. Slang Attiláné (Rózsa Márta) 1968
38. Sipos Györgyné (Pintér Edit) 1953
39. Somodi Zsolt 1975
40. Somogyi Imre 1965
41. Somogyi Istvánné (Török Ádám Veronika) 1938
42. Stiglicz József 1939
43. Stiglicz Józsefné (Asbóth Jolán) 1942
44. Stiglicz Rita 1962
45. Süle József 1958
46. Szipőcs István Jánosné (Scheiberhoffer Mária) 1934
47. Takács Árpád 1963
48. Takács Jánosné (Takács Emma) 1943
49. Takács Károly 1955
50. Takács Károlyné (Takács Mária) 1933
51. Takács Lászlóné (Tihanyi Mária) 1955
52. Takács Tibor 1958
53. Tóth Józsefné (Orbán Katalin Lujza) 1935

54. Török (László) Jenő 1948
55. Török Józsefné (Varjú Erzsébet) 1958
56. Török–Csillag József 1936
57. Török Pál Lajosné (Török Csillag Teréz) 1928
58. Varga Kálmánné (Tóth Erzsébet) 1934
59. Vaszkóné Fekete Katalin 1954

Lezárva 2024. április 4.